

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte

Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma

“Pirmsskolas skolotājs”

SANTA BAIDEKALNE

Caurviju prasmes *sadarbība pilnveide rotaļnodarbībā*
bērniem pirmsskolas izglītības otrajā posmā

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītāja:

Profesore

Akadēmiskais amats

Dr. paed.

Zinātniskais/
Akadēmiskais grāds

Ilze Miķelsone

Vārds, uzvārds

Paraksts

ALŪKSNE 2024

Anotācija

Kvalifikācijas darba autore – Santa Baidekalne.

Darba nosaukums - Caurviju prasmes *sadarbība* pilnveide rotaļnodarbībā bērniem pirmsskolas izglītības otrajā posmā

Darba mērķis – izpētīt caurviju prasmes *sadarbība* pilnveidi rotaļnodarbībā bērniem pirmsskolas izglītības iestādes otrajā posmā.

Pētījuma saturs – darba ietvaros tika raksturota caurviju prasme *sadarbība*, sniegts raksturojums par rotaļnodarbībām un otrā posma bērnu raksturojums. Lai sasniegtu darba mērķi tika veikts bērnu novērojums, pedagoģiskā izmēģinājuma darbība un pedagogu intervēšana.

Rezultātu apraksts - caurviju prasmi *sadarbība* sekmē mācību metodes, kas ietver praktisku iesaisti grupu vai pāru darbībās (piemēram, konstrukciju veidošana, kooperatīvas galda spēles), lomu spēles, diskusijas un prāta vētras, kurās bērni tiek mudināti uz savstarpēju komunikāciju, ideju apmaiņu un palīdzības sniegšanu. Konstruēšanas spēle ir efektīva metode *sadarbības* veicināšanai bērniem. Šī metode ļauj bērniem praktiski pielietot radošumu un problēmu risināšanas prasmes, strādājot kopā pie viena kopīga uzdevuma. Grupu darbs veicina komunikāciju un palīdz bērniem iemācīties dalīties idejās, izteikt viedokļus un meklēt kompromisus.

Darba lapaspušu skaits – 66 lapaspuses.

Darbā izmantoti 5 attēli, 40 bibliogrāfiskā saraksta vienības, 1 tabula un 18 pielikumi.

Atslēgas vārdi – caurviju prasmes, *sadarbība*, rotaļnodarbība, bērni, pedagoģiskais process.

Abstract

Author of the qualification work – Santa Baidekalne.

Title of the work - Development of the skills of cooperation in play activities for children in the second stage of preschool education

The aim of the work – to study the development of the skills of cooperation in play activities for children in the second stage of preschool education.

Content of the study – within the framework of the work, the skills of cooperation in play activities were described, a description of the play activities and the characteristics of children in the second stage were provided. In order to achieve the aim of the work, observation of children, pedagogical pilot activities and interviewing of teachers were carried out.

Description of the results - the skills of cooperation in play are promoted by teaching methods that include practical involvement in group or pair activities (for example, building constructions, cooperative board games), role-playing games, discussions and brainstorming, in which children are encouraged to communicate with each other, exchange ideas and provide assistance. Construction play is an effective method for promoting cooperation in children. This method allows children to practically apply creativity and problem-solving skills by working together on one common task. Group work promotes communication and helps children learn to share ideas, express opinions and seek compromises.

Number of pages of the work – 66 pages.

The work uses 5 images, 40 bibliographical entries, 1 table and 18 appendices.

Keywords – cross-curricular skills, cooperation, play activities, children, pedagogical process.

Saturs

Ievads.....	5
1. Caurviju prasmju būtība pirmsskolas izglītībā	7
1.1. Caurviju prasmju jēdziena skaidrojums.....	7
1.2. Caurviju prasmes sadarbība skaidrojums bērniem pirmsskolas izglītības otrajā posmā.....	10
2. Rotaļnodarbība un tās saturs	12
3. Pirmsskolas izglītības otrā posma bērnu raksturojums.....	14
4. Caurviju prasmes sadarbība integrācija rotaļnodarbībā.....	16
5. Empīriskais pētījums par caurviju prasmes sadarbība pilnveidi rotaļnodarbībā bērniem pirmsskolas izglītības iestādes otrajā posmā	17
5.1. Empīriskā pētījuma raksturojums	17
5.2. Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība	18
5.3. Novērošanas apraksts un rezultāti	27
5.4. Intervijas rezultāti	31
Secinājumi un ieteikumi	34
Literatūras un citu avotu saraksts	36
Pielikumi.....	39

Ievads

Mēs, cilvēki, esam sociālas būtnes un viena no prasmēm, kas, laikam ritot cauri evolūcijas posmiem, ļāvusi izdzīvot, saglabāties un attīstīties ir prasme sadarboties. Šo prasmi cilvēks sāk apgūt jau kopš dzimšanas, kad mazulis sāk komunicēt ar mammu, ar pārējo ģimeni, tad augot mācās veidot kontaktu ar saviem vienaudžiem un mijiedarbojas apkārtējo sabiedrību kopumā.

Latvijas Universitātes (turpmāk tekstā - LU) emeritētā profesore Dr. habil. paed. Ausma Špona savā grāmatā “Pedagoģija Pārdomas Atziņas” norāda, ka “21.gadsimts ir pāru, grupu, vienaudžu un paaudžu sadarbības gadsimts” (Špona, 2022, 141). Prasmi sadarboties cilvēks apgūst, trenē un pilnveido visas dzīves garumā un būtiski tam ielikt labus pamatus jau pašā sākumā.

Prasme sadarboties tiek uzskatīta par tik būtisku, ka UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – angļu val., Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija) raugoties nākotnes perspektīvā līdz 2050. gadam, uzsver, ka nepieciešamība pēc sadarbības nākamajos gados kļūs vēl aktuālāka. Cilvēki ar vien vairāk saskarsies ar dažādām problēmām un traucējumiem, kā arī skolotāji būs pirmajā vietā, lai palīdzētu bērniem jauniešiem un pieaugušajiem orientēties mainīgajā pasaulē (UNESCO, 2021).

Nacionālā mērogā prasme sadarboties iekļauta Ministru kabineta noteikumos Nr.747, Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem. Tie nosaka, ka pamatizglītības obligāto saturu veido: 1) informācijas kopums par audzēkņiem nododamām noteiktām vērtībām un tikumiem; 2) caurviju prasmes (t.sk. sadarbība); 3) zināšanas, pamatprasmes un izpratne dažādās zināšanu jomās nākotnē. Kā arī projektā Skola 2030 teikts, ka mācību process norit dienas garumā un norit pedagoga organizētā rotaļnodarbībā (Skola2030, 2019).

Balstoties uz starptautiska un nacionāla līmeņa dokumentiem un nozares speciālistu viedokli, redzams, ka caurviju prasme *sadarbība* ir kā pamats citu prasmju attīstīšanai. Vecumā, kad bērns sāk šo prasmi apgūt speciālistu vadībā (3-5 gadi), rotaļas tiek uzskatītas par optimālāko veidu šīs prasmes apguvei. Rotaļnodarbības ir kā pamats nākotnes sabiedrības veidošanā, tāpēc svarīgi apzināt kādas metodēs integrējamas caurviju prasmes sadarbība apguvei.

Temats: caurviju prasmes *sadarbība* pilnveide rotaļnodarbībā bērniem pirmsskolas izglītības iestādes otrajā posmā

Pētījuma objekts: caurviju prasmes *sadarbība* pilnveide

Pētījuma priekšmets: rotaļnodarbība

Pētnieciskā darba mērķis:izpētīt caurviju prasmes *sadarbība* pilnveidi rotaļnodarbībā bērniem pirmsskolas izglītības iestādes otrajā posmā.

Pētījuma jautājums: kādas mācību metodes sekmē caurviju prasmes *sadarbība* integrāciju rotaļnodarbībā?

Pētījuma uzdevumi:

1. Teorētiski analizēt psihologu un pedagogu atziņas par caurviju prasmi – *sadarbība*;
2. Izzināt 3 līdz 5 gadus vecu bērnu *sadarbību* veicinošas mācību metodes rotaļnodarbībās;
3. Veikt bērnu *sadarbības* novērojumu un pedagoģisko izmēģinājuma darbību rotaļnodarbībās;
4. Veikt bērnu novērojumus caurviju prasmes *sadarbība* izpētē;
5. Intervēt pirmsskolas izglītības skolotājus par bērnu *sadarbības* integrēšanu rotaļnodarbībās;
6. Veikt secinājumus un izstrādāt ieteikumus caurviju prasmes *sadarbība* attīstībai rotaļnodarbībā.

Pētījuma metodes:

1. teorētiskās literatūras analīze.
2. Empīriskās datu vākšanas metodes: pedagoģiskais novērojums, pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, daļēji strukturētā intervijs.
3. Datu apstrādes metode: kontentanalīze.

Pētījuma bāze: pētījums veikts pirmsskolas izglītības iestādē, pētījumā piedalījās 22 bērni no PII, kā arī 3 iestādes pedagogi.

1. Caurviju prasmju būtība pirmsskolas izglītībā

1.1. Caurviju prasmju jēdziena skaidrojums

Skola2030 pamatizglītības standartos caurviju prasmes tiek definētas, kā plašs zināšanu, iemaņu, attieksmju kopums. Bērna kognitīvie, emocionālie un sociāli aspekti izpaužas caurviju prasmēs. Šīs prasmes veicina dažādu zināšanu pilnveidošanu, līdz ar to bērna personīgā pieredze tiek papildināta ar jauniegūtajām zināšanām (Skola 2030, 2019).

“Caurviju prasmes (angļu val. transversal skills) – prasmes, kuras netiek attiecinātas uz kādu noteiktu darbu, uzdevumu, vienu akadēmisko disciplīnu vai zināšanu jomu, bet kuras var izmantot dažādās situācijās un darba apstākļos” (Briška, Siliņa-Jasjukeviča, 2020, 31).

Rokasgrāmatā “Pāreja uz caurviju prasmēm” (“Moving into Soft Skill” – angļu val.) darba autori raksta, ka caurviju prasmes jeb vispārīgās prasmes esot sarežģīti raksturot. Tās esot nepieciešamas vairumā mūsu profesiju, tās palīdzot saprasties un sadarboties. Caurviju prasmes ir grūti ielikt kādā rāmī, tās reti tiek apgūtas formālās izglītības iestādēs (Garklāva, et al., 2021).

Caurviju prasmes ir būtiskas ikvienam, neatkarīgi no vecuma vai izvēlētas profesijas. Pat pavisam mazi bērni tās izmanto ikdienā. Piemēram, kritiskā domāšana parādās, kad bērns izrāda zinātkāri, uzdodot jautājumus, piemēram, "Kāpēc putni lido?" vai "Kā rodas zibens?", kā arī risinot problēmas, izmēģinot dažādus risinājumu veidus, piemēram, "Kurus klučus izvēlēties, lai uzbūvētu visaugstāko torni?". Sadarbības prasmes bērni attīsta, sākot sadarboties ar pieaugušo, pakāpeniski ar saviem vienaudžiem, ieklausoties vienam otrā, izsakot savu viedokli, kopīgi vienojoties, kurš vadīs spēli. Pirmsskolas vecumā bērnam ir būtiski saprast sevi, savas emocijas, izziņāt visu plašo pasauli, kā arī izteikties, būt radošam un mācēt sadarboties ar apkārtējiem. Apgūtās caurviju prasmes agrīnajā vecumā būs nepieciešamas ne tikai skolā, bet visā dzīves garumā. Šīs prasmes var pilnveidot jau agrīnā bērna vecumā, jo bērnam ir dabiski pētīt pasauli, būt kopā ar cilvēkiem, komunicēt un būt patstāvīgam savās darbībās. Pedagogam un vecākiem ir jāņem vērā, ka par aprūpe un vēlme pasargāt bērnu no kļūdām var sekmēt bērnam bailes no kļūdām un neveidoties par patstāvīgu personu. (Valsts izglītības satura centrs, 2019).

Caurviju prasmju pielietošana un pilnveide ir savītas ar zināmo, konkrētiem dzīves momentiem un to risināšanas kontekstu (sk. 1.pielikums). Tāpēc šīs prasmes jāattīsta integrēti ar mācību jomām, nevis kā atsevišķas nodarbības. Caurviju prasmes izpaužas dažādos veidos atkarībā no mācību jomas. Šīs prasmes tiek pilnveidotas, piemēram, kultūras un pašizpaušmes mākslas mācību jomā radot daudzveidīgus mākslas darbus, kolāžas u.tml., dabaszinātņu mācību jomā vērojot, pētot, eksperimentējot. Valodas mācību jomā stāstot, klausoties un sociālās un

pilsoniskās mācību joma ir sasaistīta ar pilsonisko līdzdalību, sadarbību (Valsts izglītības satura centrs, 2019).

Pieaugušajiem būtu jāpalīdz bērnam pilnveidot caurviju prasmes un radīt izpratni, kā iegūtās zināšanas var pielietot dažādās dzīves situācijās, jo tā ir visu pieaugušo kopēja atbildība. Bērns kopā ar pieaugušo mācās saprast citu vajadzības, tiesības (Kārkliņa, 2019). Piemēram, prasme uz klausīt citus, izteikties var noderēt lomu spēlēs (Skola2030, 2019).

Valsts izglītības satura centrs norāda, ka caurviju prasmes palīdz bērnam apgūt zināšanas dažādos aspektos. Lai iegūtu dziļas zināšanas, mācību procesā jāpiedāvā skaidrot, salīdzināt, meklēt piemērus, tādejādi veicinot izpratnes veidošanos un apgūšanu. Tādā veidā tiek sasniegts caurviju prasmju mērķis – sekmēt mācību procesu, vienlaicīgi pilnveidot prasmes, kas ir svarīgas visās mācību jomās, piemēram, prasme pašam novērtēt sevi, kā veicās uzdevuma veikšanā. Caurviju prasmes ir svarīgas ne tikai apgūt mācības, bet arī veiksmīgi pielāgoties dažādām dzīves situācijām (Valsts izglītības satura centrs, 2018).

Pilnveidotā mācību saturā ir redzējums par to, kādu mēs vēlamies redzēt katru skolēnu:

- atbildīgs, aktīvs sabiedrībā;
- pašapzinīgs, kurš rūpējas par sevi un apkārtējiem;
- kreatīvs un zinošs attīstībā;
- lojāls savi valstij (Skola2030, 2019).

Špona A. savā grāmatā “Pedagoģija. Pārdomas. Atziņas” raksturo nākotnes personu, kā brīvu, patstāvīgu un atbildīgu sabiedrības locekli (Špona, 2020).

Līdz ar to ir mērķtiecīgi izveidotas caurviju prasmes, kas sekmētu sasniegt pilnveidotā mācību satura redzējumu. Tās ir sagrupētas sešās nozīmīgās grupās:

- 1) **kritiskās domāšanas un problēmrisināšanas caurviju prasmes.** Pievēršam uzmanību, izzinām, mērķtiecīgi analizējam un meklējam atrisinājumu, to realizējam (Skola 2030, 2019). Tā pilnveidojas, kad bērns “vēro, pēta, atpazīst, nosauc, uzskaita, formulē, analizē, secina u.tml.” (Briška, Siliņa-Jasjukeviča, 2020, 26).
- 2) **Jaunrades un uzņēmējspējas caurviju prasmes.** Skola2030 teikts, ka tas ir process (Skola 2030, 2019). Uzmanību nepieciešams pievērst procesam, ne tikai mērķim. Šī prasme tiks veicināta, kad bērns “rada jaunu, nebijušu lietu vai risinājumu” (Briška, Siliņa-Jasjukeviča, 2020, 26). Bērni ar prieku veic eksperimentus, meklē risinājumus līdz ar to gūst pārliecību par sevi – es varu atrast risinājumus, tāds bērns gūst pārliecību par sev.

- 3) **Pašvadītas mācīšanās caurviju prasmes.** Diskutēt, reflektēt par paveikto un prast vadīt savu mācību procesu (Skola 2030, 2019). Tā tiek pilnveidota, ja bērnam ir “iespēja plānot, pieņemt lēmumu, rīkoties, darīt, reflektēt” (Briška, Siliņa-Jasjukeviča, 2020, 26). Grūtības mācību procesa radīsies, ja bērns nespēs tik galā ar savām emocijām. Tādēļ ir būtiski iemācīt bērnam meklēt un pieņemt palīdzību.
- 4) **Sadarbības caurviju prasmes.** Caurviju prasme *sadarbība* ir ļoti būtiska, tā nenotiek pati no sevis, bet tā ir jāapgūst. Dodot iespēju bērnam klausīties, izteikties un komunicēt, pilnveidojas saziņas prasme (Briška, Siliņa-Jasjukeviča, 2020). Šīs prasmes attīstības sākuma tiek veikti uzdevumi kopā ar pieaugušo, pakāpeniski veidojot sadarbību ar vienaudžiem (Skola 2030, 2019). Pedagogam jāpiedāvā dažādi uzdevumi, vingrinājumi, kā pilnveidot sadarbību. Pirmsskolā, lai attīstītu caurviju prasmi sadarbība plaši pielieto kooperatīvās rotaļas: iztēles spēles, galda spēlēs un organizētas sporta spēles (Johnson, 2020).
- 5) **Pilsoniskās līdzdalības caurviju prasmes.** Briška I., Siliņa-Jasjukeviča G. raksta, ka pilsoniskā līdzdalība ir “saistīta ar sabiedrības un kultūras vērtību apzināšanos un rīcību saskaņā ar tām: pievērš uzmanību, raksturo, novērtē, aicina, atbalsta, uzslavē, kritizē, iekļaujas u.tml.” (Briška, Siliņa-Jasjukeviča, 2020, 26). Bērnā veidojas izpratne par sava nozīmīgumu sabiedrībā līdz ar to bērni mācās būt atbildīgi pret sevi, citiem un vidi (Skola 2030, 2019).
- 6) **Digitālās pratības caurviju prasmes.** Sākumā bērni vēl neapgūst, bet demonstrē savu izpratni, ka viņi zina, ka ir digitālie rīki un ko ar to darīt. Digitālās caurviju prasmes palīdz efektīvāk, gudrāk tās pielietot ikdienas dzīvē, ne tikai izklaidei. Bērns sākumā tikai spēlēsies ar digitālajiem rīkiem, vēlāk veidosies lielāks izziņas process un izpratne par digitālo rīku iespējām. Būtiski bērnam radīt izpratni par virtuālās un reālās pasaules atšķirībām.

Šīs sešas caurviju prasmju grupas — kritiskā domāšana un problēmrisināšana, jaunrade un uzņēmēj spēja, pašvadīta mācīšanās, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība un digitālā pratība — ir būtiski elementi, kas palīdz bērniem pilnvērtīgi apgūt mācību saturu un sagatavoties dzīvei ārpus skolas. Caurviju prasmes nav tikai teorētisks jēdziens, bet gan praktiski lietojamas prasmes, kas bērniem palīdz attīstīt spēju risināt problēmas, analizēt, reflektēt. Turklāt tās sekmē sadarbību un līdzdalību, kas ir būtiski ne tikai skolas vidē, bet arī plašākā sabiedrībā.

1.2. Caurviju prasmes *sadarbība* skaidrojums bērniem pirmsskolas izglītības otrajā posmā

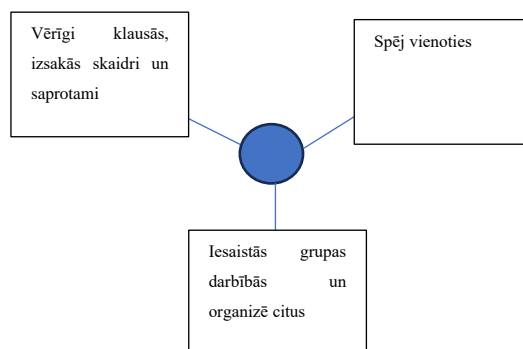
“Sadarbība kopīga darbība; savstarpēji saskaņota darbība, vajadzības gadījumā cits citam palīdzot, cits citu atbalsot. Sadarbības partneriem var būt kopīgs mērķis, kopīgi uzdevumi vai – katram savs mērķis un uzdevumi. Sadarbošanās. Sadarbības pedagoģija” (Skujiņa, 2000, 151).

Sadarbība (cooperation) - rīcība vai situācija, kad strādā vai veic darbības kopā kopīga mērķa vai labuma gūšanai; kopīga darbība (Dictionary.com, 2012).

Process, kurā divas vai vairākas personas strādā kopā, lai sasniegtu kopīgu mērķi. Tas ir pretrunā ar konkurenci, kurā indivīda darbības, cenšoties sasniegt mērķi, samazina citu iespējamību sasniegt to pašu mērķi. Spēles teorijā sadarbība tiek uzskatīta par stratēģiju, kas dod visiem spēles dalībniekiem vislielākās iespējas (Colman, 2003)

Nīmante D. norāda, ka “sadarbības prasmes ir vienas no būtiskākajām dzīvesprasmēm” (Nīmante, 2018, 3). Sadarbība dod iespēju mācīties vienam no otra, samazināt laiku veicamajam darbam (Slavin, 2014) un veiksmīgāk risināt dažādas problēmas. Lai veiktu kopīgu mērķi, bērns sadarbību var veiksmīgi pielietot. Katra indivīda emocijas, uzskati ietekmē veiksmīgas sadarbības izveidi, bet atrodot kopīgu risinājumu un mērķtiecīgi pie tā strādājot tā tiek sekmēta. Pirmsskolā sadarbības prasmes tiek attīstītas, veicot uzdevumus ar pieaugušā līdzdalību. Laika gaitā veidojas ieradums lietot cieņpilnu attiecību veidošanai nepieciešamās iemaņas un vārdu krājumu. Līdz ar to bērns apgūst, kā sadzīvot ar vienaudžiem un risināt dažādas situācijas (Skola2030, 2019).

Skola2030 metodiskajā materiālā “Caurviju prasmes” ir norādīts, ka sadarbību mācāmies viens no otra, kopā veidojot risinājumus, kas sniedz apmierinājumu par kopā padarīto. Sadarbības caurviju prasmes vizuāls, kas attēlo bērnu spējas (sk. 1. attēlu).

1.attēls. Sadarbības *caurviju prasmes* vizuāls bērna kompetencēs (Skola2030)

Metodiskajā līdzeklī pedagogiem, “Caurviju prasmes” skolotājiem ir norādīts, ka bērns otrajā vecuma posmā stāsta savas domas, sajūtas, mācās uz klausīt apkārtējos. Apgūst paust savu viedokli vadoties pēc sarunas satura un runāt pēc kārtas. Uzņemas iniciatīvu un mācās darboties dažādās lomās, kad darbojas mazās grupās. Palīdz viens otram, lūdz palīdzību apkārtējiem un pieņem palīdzību (Skola2030, 2019).

Materiālā Skola2030 piedāvātie snieguma līmeņu apraksti var tikt papildināti. Vienmēr prasmju attīstību ietekmēs bērna individualitāte, kas ir saistīta ar viņa vispārīgo attīstību. Jāņem vērā, ja bērnam nav bijusi iespēja šo prasmi attīstīt, tad jāsāk apgūt no pirmā līmeņa (Skola2030, 2020).

Caurviju prasmes un mācību jomas ir cieši saistītas viena ar otru. Izzinot visas mācību jomas var secināt, ka caurviju prasme sadarbība ir cieši sasaistīta ar sociāli un pilsonisko mācību jomas SR - “stāsta par sevi (dzimums, vecums, izskats, vārds, uzvārds) un savu ģimeni (ģimenes locekļi, viņu vārdi, uzvārdi, izskats, profesijas); atšķir raksturīgākās emocijas (prieks, dusmas, bēdas, bailes); orientējas izglītības iestādes telpās; veic patstāvīgi izvēlētu vai piedāvātu darbību; rotaļājas un darbojas pārī un nelielā grupā; atšķir labu rīcību no sliktas saskarsmē ar citiem; skaidro, kā un kādēļ vērsties pēc palīdzības pie pieaugušā sliktas pašsajūtas gadījumā, nedrošā vai vardarbīgā situācijā; ievēro un salīdzina atšķirīgus cilvēku paradumus; nosauc nozīmīgākās Latvijas tradīcijas, piedalās valsts svētku svinēšanā; parāda Latvijas karogu un atpazīst himnu; skaidro un cenšas ievērot grupā pieņemtos kārtības un drošības noteikumus; sakārto savu darba vietu pēc darba; apģērbjas ar pieaugušā palīdzību; pareizi tur un lieto galda piederumus; skaidro, kas jāievēro, rīkojoties ar karstiem šķidrumiem vai priekšmetiem un nepazīstamām vielām, piemēram, medikamentiem, sadzīves ķīmiju” (Valsts izglītības satura centrs, 2019, 28).

Arī Daiga Brakmane norāda, ka caurviju prasme *sadarbība* ir paralēli sasaistītas ar sociālo un pilsonisko mācību jomu, jo redzot savu nozīmīgumu kopējā procesa, kur ir līdzīgi vai dažādi domājošas personas ar kopēju mērķi, prot darboties vienā vidē, veidot cieņpilnas attiecības, ir lielāks iespēju progress nekā darbojoties vienam (Brakmane, 2019).

Secinu, ka sadarbība ir kopīga darbība, lai sasniegtu kopīgu mērķi. Sadarbība māca mācīties vienam no otra un kopā veidot risinājumus. Darba veikšana vairāku cilvēku grupā samazina darba laiku, apjomu. Otrajā vecuma posmā bērns apgūst izteikt savu viedokli, runāt pēc kārtas, uzņemties iniciatīvu, darboties mazās grupās, palīdzēt viens otram, lūgt palīdzību un pieņemt palīdzību. Caurviju prasme *sadarbība* cieši sasaistīta ar sociāli un pilsonisko mācību jomu.

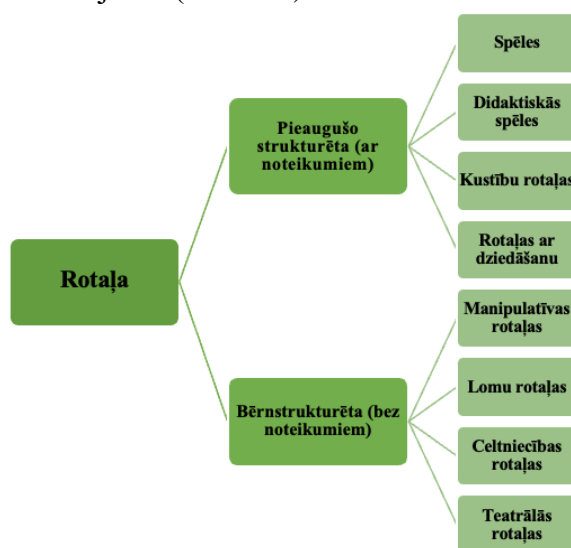
2. Rotaļnodarbība un tās saturs

Pirmsskolas mācību process ir plānots kā integrēta rotaļnodarbība visu dienu, ietverot pedagoga organizētu, vadītu rotaļdarbību un bērnu brīvu rotaļāšanos. Mācības notiek telpās un ārpus tam, lai nodrošinātu bērniem iespēju mācīties ar prieku, praktiski pētīt, izzināt padziļinātāk. Šajā procesā pedagogs piedāvā dažādus, diferencētus uzdevumus un mācību līdzekļus, piemēram, uzskates materiālus, konstruēšanas materiālus, spēles, kas ļauj vingrināties, pieļaut kļūdas, individuāli paplašināt savu pieredzi (Skola2030, 2019). Nacionālais spēļu institūts (angļu val. – National insitute for play) norāda, ka ar rotaļu palīdzību bērni attīsta gan kognitīvās prasmes, gan emocionālās prasmes. Rotaļa nav atdalīta no mācībām, bet rotaļa ir mācīšanās (National institute for play).

CMEC (Council of Minesters of Education, Canada – angļu val., Kanādas izglītības ministrija) pauž, ka bērnu rotaļas ir būtiskas bērnu kognitīvajai, fiziskajai, emocionālai un sociālajai attīstībai, jo kad bērni rotaļājas, tad bērni mācās (CMEC, 2012). Ontario pirmsskolas izglītības iestādes pamats ir balstīts uz bērnu rotaļāšanos. Autores tulkotajā tabulā, attēlotas bērnu un pedagogu darbības mācību procesā (sk. 2. pielikumu) (ONTARIO, 2016, 19).

Rotaļnodarbība ir viena no mācīšanās organizācijas formām, kurā tiek virzītas bērna darbības uz prasmju attīstību. Rotaļnodarbībai var būt dažādas organizācijas formas – “rotaļnodarbības ar visu bērnu grupu; apvienotās rotaļnodarbības; bērnu patstāvīgā darbība; darbs apakšgrupās; pašnodarbības” (Kaņepēja, 2012, 36).

Inga Stangaine grāmatā “Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā” ir attēlojusi shematiski rotaļu iedalījumu, balstoties uz Amerikas Savienoto Valstu zinātnieces Helēnas Švarcmanes izstrādāto iedalījumu (sk. 2.att.).

2.attēls. Rotaļu iedalījums (Stangaine, 2015, 27)

Inga Staingaine un Daina Dzintere grāmatā “Rotaļa – bērna dzīvesveids” raksta, ka rotaļa ir sasaistīta ar mācībām. Rotaļnodarbībā pielieto dažādus elementus, kas atvieglo bērnam zināšanu, prasmju apguvi, kā arī apgūtais sekmē bērnu aktivitāti radošajās rotaļās un spēlēs (Dzintere, 2007).

Darba autore secina, ka rotaļas iedala pieaugušo strukturētās, pieaugušie nosaka noteikumus un tajās ietilpst spēles, didaktiskās spēles, kustību rotaļas, rotaļas ar dziedāšanu. Bērnsstrukturētās, kur bērni brīvi, patstāvīgi izvēlas savus rotaļas noteikumus, šeit ietilpst manipulatīvās rotaļas, lomu rotaļas, celtniecības rotaļas un teatrālās rotaļas.

Plānošana ietver sasniedzamā rezultāta izvirzīšanu, izvirzot bērnam viegli saprotamu sasniedzamo rezultātu, ko bērns varēs izdarīt, sasaistot zināmo ar jaunajām zināšanām. Vēlāk pedagogs mērķtiecīgi plāno rotaļnodarbību, atlasa atbilstošus uzdevumus (Nīmante, 2018), kurā bērns veiksmīgi sasniegs sasniedzamo rezultātu. Pēc tā tiek plānotas atbilstošas bērna un pedagoga darbības. Plāns jāveido elastīgs, lai pielāgotos bērna vajadzībām un bērna ierosinājumiem mācību procesā.

Visbiežāk ir pielietots rotaļnodarbības modelis, kas sastāv no trīs daļām - aktualizācija; apjēgšana; refleksija (sk. 3. pielikumu).

Rotaļnodarbību laikā caurviju prasmi *sadarbība* attīsta viena no darba organizācijas formām - darbs grupās. Grupu darbā starp cilvēkiem ir palīdzība, lai apgūtu mācību saturu (Slavin, 2014). Kooperatīvās grupas (Valsts izglītības attīstības aģentūra (2019) izveido pēc dažādām metodēm, piem., pašiem izveidot, loterijas vai nejaušības principa. Bērni, kad paši veido grupu, piedāvā izvēlēties katrai lomai atbilstošu bērnu, kurš šo darbu veiks vislabāk. Daiga Brakmane stāsta, ka labs grupu darbs ir tad, ja visi ir līdzvērtīgi iesaistīti. Attīstot sadarbību iesāk ar sadarbības nozīmes izklāstīšanu, rādot lomas, kādas tās var būt darbojoties grupā, reflektēt, mainīt lomu sadalījumu, laika gaitā nedot lomu sadalījumu, bet ļaut pašiem veikt sadalījumu (Brakmane, 2019).

Darba autore secina, ka plānotais mācību process notiek integrētā rotaļnodarbībā visu dienu, kurā tiek piedāvāti dažādi uzdevumi, mācību līdzekļi. Ar rotaļu palīdzību norit mācības, jo kad bērni rotaļājas, tad bērni mācās. Mācību plānošana notiek aptuveni viena mēneša garumā. Būtisks pedagoga atbalsts un bērna iesaistīšanās mācību procesā, lai veidot veicinošu mācību vidi. Rotaļas iedala bērnsstrukturētās un pieaugušo strukturētās. Pedagoģi, lai mērķtiecīgi virzītu bērnu uz sasniedzamo rezultātu jābalstās uz saviem novērojumiem un bērna iepriekšējām zināšanām, prasmēm.

3. Pirmsskolas izglītības otrā posma bērnu raksturojums

Pedagogam pedagogiskā procesa laikā ir jāiepazīst katrs bērns individuāli, viņa gūtā pieredze, prasmes un intereses, bet ir jāpārziņina arī bērnu vispārējās raksturīgākās vecuma iezīmes. Sniedzot bērnu raksturojumu no 3 līdz 5 gadiem, sniegsu bērnu kognitīvo un sociālo raksturojumu kvalifikācijas darba pētījuma kontekstā.

3-5 gadu vecumā bērni piedzīvo pārmaiņas fiziskajā, kognitīvajā, emocionālajā un sociālajā attīstībā. Šajā vecumā ir saistoši izzināt vidi ap sevi, pilnveidot prasmes un savu personību. Bērnu fiziskā attīstība ir strauji redzama. Labprāt piedalās dažādās fiziskajās aktivitātēs, kas attīsta koordināciju un muskuļus. Labprāt veic dažādas darbības, piemēram, skriet, lēkt, kāpt un rāpties, kā arī spēlē mūzikas instrumentus, dejo (Špona, 2022). Šajā vecumā bieži eksperimentē ar dažādām kustībām, apgūstot jaunas prasmes, piemēram, mest bumbu vai braukt ar velospiēdu (Allen, 2015).

Šajā vecumā attīstās smalkā motorika, veicot dažādus uzdevumus, piemēram, zīmēšana, uzdevumi ar plastilīnu, veidojot konstrukcijas no Lego. Bērni šajā vecuma posmā jau prasmīgāk lieto zīmuli, otu, šķēres. Smalkās motorikas pilnveide veido bērna pašpārliecinātību, patstāvīgumu.

Kognitīvā attīstība šajā vecumā ir ļoti intensīva. Viņi interesējas par pasauli, izzina to un uzdod sev saistošus, dažādus jautājumus. Viņu domāšana kļūst arvien loģiskāka un strukturētāka, lai gan tā joprojām ir ļoti saistīta ar konkrētām situācijām un pieredzēm. Bērni šajā vecumā sāk izprast pamata skaitīšanas un matemātiskos jēdzienus, piemēram, daudzumu, formu un lielumu. Viņi var sākt atšķirt un nosaukt krāsas, kā arī veikt vienkāršus matemātiskos uzdevumus, piemēram, saskaitīt priekšmetus vai salīdzināt to skaitu. Bērnu valoda un vārdu krājums strauji pilnveidojas, un viņi turpina veidot sarežģītākas teikumus un piedalīties sarunās ar pieaugušajiem un vienaudžiem. Valodas attīstība ļauj bērniem labāk izteikt savas domas, emocijas un vajadzības (Cherry, 2024)

Bērni šajā vecumā bieži izrāda spēcīgu iztēli, un viņu spēles bieži ietver lomu spēles un fantāzijas elementus. Šīs iztēles spēles ne tikai veicina radošumu, bet arī palīdz bērniem saprast sociālās normas un attīstīt problēmu risināšanas prasmes. Piemēram, spēlējot ģimeni vai skolu, bērni izzina sociālās attiecības un mācās sadarboties ar apkārtējiem.

3-5 gadu vecumā bērnu emocionālā attīstība kļūst arvien sarežģītāka. Viņi sāk labāk izprast savas emocijas un izrāda lielāku spēju tās regulēt. Šajā vecumā bērni sāk saprast, ka emocijas var mainīties un ka dažādas situācijas var izraisīt dažādas emocijas. Viņi kļūst arvien

labāk spējīgi izteikt savas sajūtas vārdos, lai gan joprojām var būt grūti tikt galā ar spēcīgām emocijām, piemēram, dusmām vai vilšanos (Wirahandayani, 2023).

Daudzos literatūras avotos ir aprakstīts Šveicu psihologa Žana Piažē sniegtā izpratne par bērnu kognitīvajiem procesiem. Kognitīvo prasmju attīstība parāda pārmaiņas cilvēka izziņas procesos, uztvere, domāšana, valodas un runas attīstība, mācības, uzmanības noture, atmiņa, problēmu risināšana u.c. (Sebre, Miltuze, 2020).

3-5 gadu vecumā bērni sāk veidot sarežģītākas sociālās attiecības ar vienaudžiem un pieaugušajiem, veidojas izpratne par “es” un “citi”. Viņi sāk izprast sociālās normas un noteikumus, kā arī mācās sadarboties ar citiem grupu darbībās un spēlēs. Kaņepēja R., Gaugure Z. norāda, ka bērnu socializēšanās noris netīši, pieaugušo atdarinot (Kaņepēja, et.al.,2012). Šajā vecumā bērni bieži veido pirmās draudzības, un viņiem ir svarīgi justies piederīgiem grupai. Sociālās prasmes, piemēram, dalīšanās, gaidīšana rindā un komunikēšana ar vienaudžiem, kļūst arvien nozīmīgākas un attīstītākas (Špona, 2022). Bērni šajā vecumā arī sāk saprast empātijas jēdzienu un izrādīt rūpes par citiem. Viņi var sākt pamanīt, kad citi ir noskumuši vai dusmīgi, un mēģināt viņus mierināt vai palīdzēt (Cherry, 2024).

Piektajā dzīves gadā bērna kognitīvie procesi turpina attīstīties (Sebre, et al., 2022). Mācās uzklaut pieaugušā norādījumus. Spēj koncentrēt uzmanību darbam, ja tas aizrauj. Lielāka izpratne par pagātnes, tagadnes un nākotnes notikumiem. Prot patstāvīgi sadraudzēties ar citiem. Labprāt iesaistās sacensību spēlēs. Spēlē spēles, kur kopīgi jāpieņem lēmumi, jātēlo noteiktas lomas. Atbalsta un palīdz citiem (Hansena, 2002).

Pirmsskolas vecumposmā (3 – 7 gadi) pieaugušais ir norādīts kā svarīgākais informācijas avots, kas sniedz bērnam izskaidrojumu par redzēto. To dēvē par „kāpēcīša” periodu, kad bērns iztaujā pieaugušo ar saviem jautājumiem par redzēto (Kalvāns, 2018). Jankeviča norāda, ka ir svarīgi ņemt vērā bērnu vecuma posmu, kādai sadarbībai bērns ir gatavs. Trīs gados veidojas interese par savu vienaudzi kā par sadarbības partneri, bet bērns šajā posmā vēl tikai spēlējas paralēli, blakām, bet ne vēl kā sadarbojoties. (Jankeviča, 2019).

Darba autore secina, ka šajā vecumā bērni kļūst daudz aktīvāki, sāk vairāk eksperimentēt ar kustībām, iegūtajām prasmēm. Domāšana kļūst loģiskāka, valodas krājums palielinās, kas ļauj izteikt savas domas un veidot komunikāciju ar apkārtējiem, bet grūtības var sagādāt tik galā ar emocijām. Saistošas ir lomu spēles, vienkāršas galda spēles, sacensību spēles. Veidojas izpratne par sociālajām normām, noteikumiem, mācās sadarboties viens ar otru.

4. Caurviju prasmes *sadarbība* integrācija rotaļnodarbībā

Pirmsskolā mācību procesu paredzēts organizēt integrētā rotaļnodarbībā visu dienu. Plānojot rotaļnodarbību vai integrētu rotaļnodarbību pedagogam jāizvēlas piemērotas mācību metodes, metodiskie paņēmieni un darba organizācijas formas (Valsts izglītības satura centrs, 2016; Nīmante 2018), kas piemērotas katrai grupai, bērniem.

Valsts izglītības satura centra izdotajā “Metodiskie materiāli” norādītas rotaļnodarbības posmiem izmantojamās mācību metodes un metodiskie paņēmieni - **ierosināšanas fāzē:** „ideju zirneklis”, prāta vētra, spēles, zīmējumi. **Apjēgšanas fāzē:** demonstrējums, teksta klausīšanās, lomu spēles, prognozēšana, diskusija, pētījums, stāstījums, uzdevumu veikšana. **Refleksijas fāzē:** saruna, pašvērtējums (Valsts izglītības satura centrs, 2016).

Latviešu literārās valodas vārdnīcas 3. sējuma rakstīts, ka integrēt nozīmē “iekļaut kādā vienībā; papildināt, pilnveidot, izveidot par veselu vienību” (Bāliņa, 1975, 466). Gunta Siliņa – Jasjukeviča un Ilze Briška pauž, ka “parasti termins “integrētās mācības” tiek izprasts kā mācību process, kurā bērns apgūst vairākus priekšmetus vienlaicīgi. Tiek norādīts, ka integrētas mācības ir sasaistītas ar dzīvi. Izglītībā ir trīs integrācijas veidi: multidisciplinārā, starpdisciplinārā, transdisciplinārā. Starpdisciplinārās mācību procesa papildus mācību jomu saturam bērni pilnveido vispārīgās prasmes jeb caurviju prasmes, kas sasaistītas ar sadarbību, rakstīšanu, radīšanu (Briška, Siliņa-Jasjukeviča, 2020).

Pedagogs veic izvērtējumu par katra bērna, grupas kopējām zināšanām sadarbībā. Caurviju prasme sadarbība integrējas cauri visas dienas garumā izvirzītajam SR, nedēļas tematam un mēneša tēmai (sk. 4. pielikumu), līdz ar to pakāpeniski pieaug caurviju prasme sadarbība (sk. 5. pielikumu).

Izvērstajā dienas plānā caurviju prasme *sadarbība* tiek integrēta visas rotaļnodarbības garumā (sk. 6. pielikumu), tā vijas cauri apjēgšanas daļai, aktualizācijas daļai un arī refleksijas daļai. Aktualizācijas daļā aicinot atbildēt uz jautājumiem tiek veicināta prasme uz klausīt grupas biedrus. Pielietojot “runājošo mikrofonu” bērnam ir iespēja izteikties un uz klausīt citus. Apjēgšanas daļā darbojoties pa pāriem bērni apgūst sociālās un pilsoniskās mācību jomas prasmi dalīties ar materiāliem, tā pilnveidojot caurviju prasmi sadarbība. Spēlējot galda spēles bērniem ir iespēja vienoties par noteikumiem, uz klausīt vienam otru, aizraujoši pavadīt laiku un mācīties. Refleksijas daļā bērniem pārrunājot dienā uzzināto informāciju, reflektējot bērniem ir iespēja izteikties, klausīties grupu biedrus.

5. Empīriskais pētījums par caurviju prasmes *sadarbība* pilnveidi rotaļnodarbībā bērniem pirmsskolas izglītības iestādes otrajā posmā

5.1. Empīriskā pētījuma raksturojums

Empīriskā pētījuma pamatā izvēlēta pirmsskolas izglītības iestāde 3-5 gadus vecu bērnu grupa. Pētījumā piedalījās 22 bērni (12 zēni un 10 meitenes). Bērnu vārdi tika mainīti.

Pētnieciskā darba mērķis: izpētīt caurviju prasmi *sadarbība* pilnveidi rotaļnodarbībā bērniem pirmsskolas izglītības iestādes otrajā posmā.

Pētījuma uzdevumi:

1. veikt bērnu *sadarbības* novērojumu rotaļnodarbībās;
2. veikt bērnu novērojumus caurviju prasmes *sadarbība* izpētē;
3. intervēt pirmsskolas izglītības skolotājus par bērnu *sadarbību* rotaļnodarbībās;
4. veikt izmēģinājuma darbību, lai pārbaudītu metodes, kā sekmēt caurviju prasmeju integrāciju rotaļnodarbībā;
5. veikt secinājumus un izstrādāt ieteikumus 3-5 gadus vecu bērnu *sadarbības* attīstībai rotaļnodarbībā.

Pētījuma jautājums: kādas metodes sekmē caurviju prasmes *sadarbība* integrācija rotaļnodarbībā?

Empīriskā pētījuma veikšanai izvēlētas šādas datu ieguves metodes:

- pedagoģiskais novērojums;
- daļēji strukturētā intervija;
- izmēģinājuma darbība.

Novērošana ir viena no biežāk pielietotākajām pedagoģisko pētījumu metodēm. Novērojumu sauc par zinātnisku, ja tas ir plānveidīgs un mērķtiecīgs, kā arī ar novēroto faktu kvantitatīvo un kvalitatīvo apstrādi. Tas ir nozīmīgs, jo ļauj precīzāk izprast cilvēka darbības nianses, jēgu. (Kristapsone, 2008). “Novērošanas process palīdz saprast, kuras pedagoģiskās darbības ir iedarbīgas, palīdz īstermiņā plānot individualizēšanu un dažādošanu, kas bērnu pieredzi padara jēgpilnāku un nozīmīgāku. Tas dod dziļāku ieskatu par to, kā grupā notiek savstarpējā *sadarbība*” (Izglītības iniciatīvu centrs (IIC), 2020, 132). Mārtinsone K. novērošanu iedala vairākos veidos – atvērtā novērošana, daļēji strukturētā novērošana un strukturētā novērošana (Mārtinsone, 2011).

Pētījums par caurviju prasmes *sadarbība* pilnveide rotaļnodarbībā bērniem no 3 līdz 5 gadiem tika veikts laika posmā no 2024.gada septembra līdz 2024.gada novembrim. Tika pielietota daļēji strukturēta novērošana pētījuma sākuma daļā, lai noskaidrotu bērnu caurviju prasmes *sadarbība* sākotnējo prasmju līmeni un pētījuma noslēguma daļā, lai pētījuma beigās veiktu analīzi un secinājumus vai izvēlētos metodes ir sekmējušas bērnu caurviju prasme *sadarbība* pilnveidi rotaļnodarbībās.

Intervija ir svarīga kvalitatīvās pētniecības datu vākšanas metode. Intervija ir aptaujas veids, kas paredz datu iegūšanu, respondentam atbildot uz jautājumiem. Intervijas optimālais ilgums ir no 15 – 90 minūtēm. Tās struktūra ir līdzīga anketas struktūrai – no ievada jautājumiem jāpāriet pie pamatjautājumiem, beidzot ar informatīva rakstura informāciju (Kristapsone, 2008). Tiks veikta **daļēji strukturētā** intervija, jo temata mērķis ir skaidrs. Taču vēlos atstāt iespēju atbildēt uz atvērtiem jautājumiem, saistītiem ar pētījuma jautājumu, līdzīgi kā tas ir nestrukturētās intervijas sarunā, k Ir vairāki jautājumu veidi, un sekmīgs intervētājs izmanto dažādus atkarībā no informācijas, kādu viņš vēlas iegūt, un no tā ar kādu klientu viņš darbojas (Nucho, et al., 2003).

5.2. Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība

1. izmēģinājuma darbība - "Kopīgā kuģa būvēšana" (sk. 7.pielikumu)

Vecums: 3–5 gadi

Mērķis: Sekmēt sadarbību un komunikāciju.

1. Aktualizācija (10 min) - pedagogs iepazīstina ar kuģa būvēšanas uzdevumu. Bērni izsaka savas domas, idejas ar metodi "Runāšana pie mikroфона" pēc kārtas. Pedagogs rāda piktogrammas – nerunā, klausies, runā pie mikroфона (sk.8. pielikums).

2. Apjēgšana (20-25 min) - pedagogs sadala bērnu grupās un tie kopīgi veido pa grupām dažādas kuģa daļas (labo spārnu, kreiso spārnu u.c.). Tiek organizēta konstruēšanas spēle, kā metode, pedagogs piedāvā celtniecības materiālus. Novēro sadarbību un komunikāciju, palīdzot grupām sadarboties efektīvāk.

3. Refleksija (10 min) - pedagogs aicina bērnus apspriest, kādi padomi tika jautāti viens otram, kādas idejas citi izvirzīja u.c. Bērni pa grupām prezentē savu darbu, stāsta kā tapis kuģis, vai sākotnējā iecere īstenota, kā ideja tā bijusi, kā palīdzējuši viens otram, vai jautājuši pēc palīdzības u.c.

Izpētot bērnus 1. izmēģinājuma darbībā darba autore secina, ka:

- apguvis vērīgi klausīties, izteikties skaidri un klausītājiem saprotami 8 bērni, turpina apgūt 11 bērni, sācis apgūt 2 bērni.
- Turpina apgūt vienojoties – darbojoties pārī vai grupā, vienojoties ar citiem pa darbībām, izpildījumu, kopīgu mērķi 21 bērns.
- Apguvis iesaistīties grupu darbā un organizēt citus 3 bērni, turpina apgūt 17 bērni, sācis apgūt 1 bērns.

Darba autore secina, ka vairums bērnu turpina apgūt uzklaut citus, izteikties skaidri un saprotami, darboties pa pāriem vai grupā un iesaistīties grupu darbā, un organizēt citus. Līdz ar to ir jāturpina pilnveidot caurviju prasme *sadarbība*.

1. izmēģinājuma darbības “Kopīga kuģa būvēšana” darbību apraksts:

1. *aktualizācijas daļa*: katrs bērns vēlējās izteikties pie “runājošā mikroфона”.

Pedagogs rāda piktogrammas- nerunā, klausies, runā pie mikroфона. Pa grupām sadalījās pēc pašu iniciatīvas.

2. *Apjēgšanas daļa*:

1.komanda (Markuss, Mairis, Elīna, Sabīne):

veido kuģi no mazajiem lego klučiem. Prata paši vienoties par kopīgu ideju. Grupas organizators Mairis. Bērni piekrīt grupas līdera priekšlikumiem (sk.11.pielikums).

Refleksijas daļā: pie mikroфона runā grupas līderis. Stāsta kādas darbības esot veicis un ko citi bērni darījuši. Sarunu papildina Elīna ka Markuss meklējis detaļas.

Atbild uz uzdoatjiem jautājumiem: sākotnējā ideja tikusi īstenota. Kuģa ideja bijusi grupas līderim Mairim. Viens otram palīdzējuši, bet nevarēja nosaukt, kā tieši viens otram palīdzējuši.

2.komanda (Simona, Oliveris, Toms, Amanda):

apjēgšanas daļa: neizveidojās grupas darbs, bet pāru darbs. Kuģi veidoja Simona ar Amanda (sk.11.pielikums) un Toms ar Oliveris.

Simona runā skaidri un saprotami, uzdod jautājumus Amanda. Sākumā katra veido savu kuģi. Pēc pedagoga aicinājuma veidot kopīgu kuģi, apspriež kā veidot, ar ko sākt būvēt. Novēroju, ka uzdeva viena otrai jautājumus, lai paveiktu kopīgu uzdevumu.

Oliveris ar Tomu būvēja kuģi no koka materiāliem, plastmasa, papīra un diega. Novēroju, labas prasmes pāru darbā, jo viens ar otru sarunājās par veicamajām darbībām, palīdzēja pieturēt detaļas, veica kopīgu ieceri.

Refleksijas daļa: Simona uzņemas līderes lomu prezentācijas laikā, stāsta pie mikroфона ko darījušas, ka ideja bijusi viņas. Amanda papildina Simonas teikto par savām veiktajām darbībām. Abas pratušas vienoties. Neesot bijusi nepieciešama citu palīdzība. Prezentācijas laikā Simona uzdod jautājumu Amandai.

Prezentācijas laikā gan Oliveri, gan Toms vēlas runāt vienlaicīgi, stāsta kādas darbības veica. Pēc pedagoga jautājuma stāsta, ka ideja bijusi Oliveri, sākotnējā iecere izdevusies. Palīdzību lūguši pedagogam. Viens otram palīdzējuši pieturēt diegu, papīru.

3.komanda (Jānis, Elizabete, Evelīna, Sabīne):

apjēgšanas daļa: kuģis tika būvēts no papīra, krāsots ar flomasteriem, zīmuļiem, salīmēts ar līmi. Bērni ideju meklēja pedagoga piedāvātajos materiālus, kur attēlotas dažādas kuģu veidošanas idejas. Darba tapšanas sākumā nepieciešama pedagoga palīdzība, rosināt bērniem radīt savu ideju. Bērni sarunājas viens ar otru. Veido pa divi vienu kopīgu kuģa detaļu, vēlāk tās savienojot tapa viens kopīgs kuģis (sk. 12.pielikums).

Refleksijas daļa: grupas līderis Jānis stāsta ko katrs ir veidojis. Evelīna iesaistās sarunā un stāsta savas veiktās darbības. Elizabete klusām atbild uz pedagoga jautājumu, kādas darbības veikusi. Sabīne skaidri un saprotami pastāsta kā piedalījusies kopīgā kuģa tapšanā. Sākotnējā ideja izdevusies, bet vēlētos vēl uztaisīt smaidiņus, dūmus, cilvēkus. Uz jautājumu vai lūguši palīdzību kādam, bērnu domas dalās, jo daži atbildēja, ka prasījuši palīdzību, bet pārējie, ka palīdzība nebija nepieciešama. Uz jautājumu, kā palīdzējuši viens otram atbildēja, ka krāsojot.

4.komanda (Roberts, Rūta, Ralfs, Kristaps):

apjēgšanas daļa: kuģi veido no lielajiem Lego klučiem. Organizatora lomu uzņemas Ralfs un Roberts. Rūta ar Kristaps veic organizatoru piedāvātās darbības, darbu veic klusām un maz sarunājas (sk.12.pielikums).

Refleksijas daļa: Ralfs prezentē grupas darbu, stāsta pie mikroфона ko katrs veicis. Pēc pedagoga jautājuma, stāsta, ka sākotnējā ideja bijusi cita un būvējuši otreiz pa jaunam. Neesot bijuši strīdi par uzdevumu sadali. Katrs bērns pastāsta savas darbības pie kuģa celšanas. Uz jautājuma, kā palīdzējuši viens otram, nevarēja atbildēt.

5.komanda (Lauris, Katrīna, Vita, Laura):

apjēgšanas daļa: kuģi veido no olu trauka, 2 toletes papīra ruļļiem, aizskaru riņķiem. Nepieciešama pedagoga iedrošināšana darboties, uzdodot jautājumus: “*No kādiem materiāliem būvēsiet kuģi? Kādu taisīsiet? Kurš gatavos kuģa pamatni?*”. Grupa izvirza kopīgi Lauru par grupas organizatoru. Sākumā katrs pats veido vienu kuģa daļu. Nav vienojušies kura daļa tā būs kuģim. Darbu veic klusām, neuzdod jautājumus, ka nepieciešama palīdzība. Nepieciešama

pedagoga ieteikums uzdot jautājums grupas biedriem, lai vienotos kā savienot daļas vienam kopējam kuģim. Vēlāk tiek uzdoti jautājumi viens otram, vienojoties par gala rezultātu. Laura un Lauris, grupas līderi, kuri uzdod jautājumus. Katrīna izrāda lielāku vēlmi strādāt individuāli. Vita neudzod jautājumus. Pēc pedagoga ieteikuma bērni savieno kuģa daļas, tiek izveidots kopīgs kuģis. Lauris piedāvā kā salīmēt kopā kuģa daļas.

Refleksijas daļa: grupas izvizītā līdere Laura stāsta pie mikroфона ko katrs darīja kuģa tapšanai. Lauris stāstot uztraucas, bet atbild uz uzdotajiem jautājumiem. Vita stāsta klusām kādas darbības veica. Katrīna runā neskaidri, klusām. Uz pedagoga jautājumiem atbild, ka ideja sanākusi savādāka kā sākumā iecerēta, ideju ieteikusi veidot Laura. Uz jautājumu “*kā palīdzēji savam draugam*” atbildēja, ka viena krāsojusi kuģi, otrs kuģa skursteni. Palīdzību neesot jautājuši citiem.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, noskaidrot kādas mācību metodes sekmē caurviju prasmes sadarbība integrāciju rotaļnodarbībā, tika veiktas praktiskas izmēģinājuma darbības pētījuma vidusdaļā un pētījuma beigās. Mācību procesa laikā tika pilnveidota caurviju prasme sadarbība.

Ikdienā bērniem tika piedāvātas dažādas metodes, kā:

- **prātavētra** (par tematu “Ūdens”);
- **diskusijas** (Kam nepieciešams ūdens? Kas dzīvo ūdenī?);
- **teksta klausīšanās** (Elīna Gribuste “Ūdens visiem”);
- **vizualizēšana**;
- **kooperatīvā galda spēle Djeco Ugunsdzēsēji “Pin Pon”**, kuras mērķis ir veicināt spēlētāju savstarpēju sadarbību. Bērniem patika izspēlēt “**Vilks un trīs sivēntiņi**”, kurā kopīgi sadarbojoties jāpalīdz 3 sivēntiņiem nokļūt drošībā un uzbūvēt savu māju, lai vilks nepaspētu noķert;
- **lomu spēle “Veikals”**. Nepieciešama vitrīna, piemēram, no klučiem, kartona kastēm, augļu, dārzeņu un citu produktu figūras, papīra nauda, pircēji. Bērni komunicē viens ar otru, uzklauša pilnveidojot prasmi sadarboties vienam ar otru;
- **kustību rotaļa “Muzikālie apskāvienī”**, lai veicinātu bērnu savstarpēju satuvināšanos. Mūzikai skanot var dejot, kad mūzika apstājas, jāatrod un jāsamīļo draugs.
- **kustību rotaļa “Vilcieniņš”**. Rotaļas uzdevums veicināt prasmi darboties komandā. Ieslēdz mūziku par vilcieniņu, piemēram, Tutas lietas “Vilcieniņa dziesma”. Izvēlas kopīgi vienu bērnu, kurš būs vadošais un nostājas priekšā, pārējie bērni sastājas viens

aiz otra un uzliek rokas uz pleciem. Skatot mūzikai pārvietojas pa visu grupas telpu un seko līdz galvenajam vagonam.

2. izmēģinājuma darbība - "Kopīgā laivu sacīkste" (sk. 9.pielikums)

Vecums: 3–5 gadi

Mērķis: Veicināt sadarbību, komunikāciju un komandas garu, kā arī attīstīt problēmu risināšanas prasmes.

1. Aktualizācija (5 min) - pedagogs piedāvā apskatīt dažādu kuģu attēlus – vizualizēšanas mācību metode. Pastāsta bērniem par uzdevumu – izgatavot papīra laivas, kuras pēc tam tiks palaistas "sacīkstēs" pa ūdeni (piemēram, bļodā vai baseinā). Bērni ar "runāšana pie mikroфона" metodi dalās ar idejām, kā viņi varētu veidot laivas, kā arī izsaka domas par to, kā strādāt kopā, lai viņu laiva būtu vislabākā.

2. Apjēgšana (10–15 min) - bērni sadalās grupās ar lozēšanas metodi un katra grupa kopīgi izgatavo vienu papīra laivu. Viņi lemj, kāds būs laivas dizains un kādas papildu detaļas izmantot (piemēram, buras, dekorācijas). Pedagogs atbalsta grupas, palīdzot sadalīt uzdevumus un sekmēt diskusiju apakšgrupās, tiek pielietota metode -sarunas mazās grupās, kā arī nodrošina, ka bērni palīdz viens otram un sadarbība norit gludi. Kad laivas ir gatavas, pedagogs palīdz tās palaist ūdenī, un bērni kopīgi vēro, kura laiva virzās vislabāk.

3. Refleksija (5 min) - pēc sacīkstēm pedagogs aicina bērnus pārrunāt (metode), kā viņiem izdevās sadarbība laivas veidošanas laikā – kādas problēmas tika risinātas, kā viņi palīdzēja viens otram. Bērni izsaka savas domas par to, kas veicināja veiksmīgu sadarbību, un novērtē kopīgo darbu.

Izpētot bērnus 2. izmēģinājuma darbībā secinu, ka

- apguvis vērīgi klausīties, izteikties skaidri un klausītājiem saprotami 8 bērni, turpina apgūt 14 bērni.
- Apguvis vienojoties – darbojoties pārī vai grupā, vienojoties ar citiem par darbībām, izpildījumu, kopīgu mērķi 4 bērni, turpina apgūt 18 bērni.
- Apguvis iesaistīties grupu darbā un organizēt citus 3 bērni, turpina apgūt 19 bērni.

Secinu, bērnu rezultāti klausīties, izteikties skaidri un saprotami ir uzlabojušies, bet jāņem vērā, ka šajā izmēģinājuma darbībā viena bērna, kurš sāka apgūt nebija. Bērnu prasme darboties komandā ir uzlabojusies no 21 bērna, kuri turpina apgūt, uz 18, kas turpina apgūt,

grupas biedru teiktajā, bet neizsaka savu priekšlikumu. Amanda iesaistās grupu darbā, bet nepiedāvā savu priekšlikumu, krāso kuģi.

Refleksijas daļa: labu komandas darbu veidojis, ka esot draudzīgi viens pret otru. Palīdzējuši pdot materiālus viens otram. Problēmas neesot bijušas, paticis piedalīties sacensībās. Vēlētos atkārtot sādu komandas darbu, šādā sastāvā.

4.komanda (Markuss, Simona, Laura, Roberts, Jānis):

apjēgšanas daļa: Simona vēlas organizēt pārējos, izsaka savu priekšlikumu un klausās ko saka pārējie. Markuss un Roberts meklē papīru, cenšas no tā locīt kuģi. Jautā palīdzību pedagogam. Pēc pedagoga ierosinājuma, katrs dara savu uzdevumu kopīgam kuģim. Roberts ar Markusu sarunājas savā starpā, Jānis vēlas komandēt pārējos, kas jādara, bet pārējie nepiekrīt viņa teiktajam, no tā veidojas neliels konflikts. Kuģa sacensībās visi piedalās ar azartu.

Refleksijas daļa: palīdzību lūguši pedagogam, bet cita palīdzība neesot bijusi nepieciešama. Labs komandas darbs veidojies, ka neesot grūstījušies. Sākumā neesot sanācis veidot kuģi pašiem, tāpēc jautājuši palīdzību pedagogam. Visslabāk paticis krāsot kuģi.

5.komanda (Lauris, Oliveris, Vita, Elizabete):

apjēgšanas daļa: grupas biedri sarunājas savā starpā, Lauris stāsta savu ieceri, Vita un Elizabete stāsta savas darbības. Oliveris pēta papīru, domā kā to salocīt. Nav izteikta grupas līdera. Pedagoģs aicina sadalīt uzdevumus, lai veidotu vienu kopēju kuģi. Visi ieinteresēti piedalīties kuģu sacensībās.

Refleksijas daļa: Lauris atbild, ka palīdzība neesot bijusi nepieciešama. Palīdzējuši viens otram, bet neatbildēja kā tieši palīdzējuši. Komandas darbs sanācis, jo neesot strīdējušies. Sākumā esot bijusi cita iecere, bet beigās sanācis savādam. Labprāt piedalītos vēl šādās sacensībās.

3. izmēģinājuma darbība - "Ko mēs uzzinājām par ūdeni" (sk. 10. pielikumu)

Vecums: 3–5 gadi

Mērķis: Sekmēt sadarbību un radošu komunikāciju, attīstot spēju strādāt komandā.

1. Aktualizācija (10 min) - pedagogs organizē un demonstrē multenes skatīšano "Good teamwork and bad teamwork", kā metodi demonstrēšana. Lai pievērstu bērnu uzmanību, kāds ir labs grupu darbs un kāds slikts. Tiek veiktas pārrunas, bērni izsakas savas domas, idejas, spriedumus, kas jādara, lai veiksmīgi darbotos grupu darbā.

Pedagogs pastāsta bērniem dienas uzdevumu – sadalīties grupās pa četri, izveidot kopīgu prezentāciju par mēneša tēmu “Ūdens”. Informācija tiek ņemta no mēneša laikā veidotās savas “Ūdens” grāmatas.

2. Apjēgšana (20–25 min) - bērni sadalās grupās un katra grupa veido mēneša pārskatu par tematu “Ūdens” no savām pašizveidotajām “Ūdens” grāmatām. Izvēlas sev grupas galveno, līderi, piemēram, ar balsošanas metodi. Vienošanas kādu darbu katrs veiks, lai veidotos kopīga prezentācija, iekļaujot visas mēneša pārrunātās tēmas. Bērni veic praktisku darbu. Pedagoģi vēro sadarbību un radošo procesu, palīdzot grupām koordinēt savus darbus.

3. Refleksija (10 min) - pedagogs aicina bērnus pārrunāt, kā viņiem izdevās sadarbība – kādas grūtības viņi pamanīja, kā palīdzēja viens otram un kādas idejas tika apspriestas. Bērni izsaka savu pašvērtējumu par paveikto, kā arī novērtē grupas kopīgo veikumu (sk.13. pielikums).

Izpētot bērnus 3. izmēģinājuma darbībā Nr.3 var secināt, ka:

- apguvis vērīgi klausīties, izteikties skaidri un klausītājiem saprotami 8 bērni, turpina apgūt 10 bērni.
- Apguvis vienojoties – darbojoties pāri vai grupā, vienojoties ar citiem par darbībām, izpildījumu, kopīgu mērķi 6 bērni, turpina apgūt 12 bērni.
- Apguvis iesaistīties grupu darbā un organizēt citus 2 bērni, turpina apgūt 16 bērni.

Pamatojoties uz izmēģinājuma darbības Nr. 3 rezultātiem, var secināt, ka prasme sadarboties bērnu vidū ir uzlabojusies. Daļa bērnu jau ir veiksmīgi apguvusi dažādus sadarbības aspektus, piemēram, vērīgu klausīšanos, skaidru izteikšanos un spēju vienoties par kopīgiem mērķiem. Lai gan daudzi bērni vēl turpina attīstīt šīs prasmes, novērojams pozitīvs progress, kas norāda uz pakāpenisku prasmju pilnveidi un lielāku iesaisti grupu darbā. Šie rezultāti apliecina, ka mērķtiecīgs darbs ar sadarbības prasmju attīstīšanu nes rezultātus.

3. izmēģinājuma darbības “Ko mēs uzzinājām par ūdeni” darbību apraksts:

aktualizācijas daļa: visi grupas bērni vēroja ar interesi piedāvāto animācijas filmu “Labs komandas darbs un slikts komandas darbs” (“*Good teamwork and bad teamwork*” – angļu val.), pauda dažādas emocijas, izteikumus. Kopīgajā sarunā katrs vēlējās izteikties par redzēto, labprāt runāja “runājošajā mikrofonā”, gliemežvāka veidolā. Prata nosaukt, kur redzams labs komandas darbs un kur slikts. Stāstīja, ka ir jāuzklausa vienam otru, jāpalīdz padot

šķēres, nedrīkst sist otram. Bērni pēc pašu vēlmes, iniciatīvas sadalījās pa grupām, izveidojot piecas komandas. Nebija nepieciešams piedāvāt sadalīties pa grupām izmantojot lozēšanas metodi.

1.komanda (Simona, Amanda, Laura, Katrīna):

apjēgšanas daļā: Simona uzņemas līderes lomu grupā. Amanda darbojas individuāli. Starp Simona un Lauru veidojas konflikts, jo Laura zīmē uz lapas no nepareizās puses pēc Simonas uzskatiem. Pedagogs pastāsta, ka prezentāciju drīkst veidot dažādu, kopīgi vienojoties par tās izskatu, dizainu. Meitenes turpina sarunāties un veidot kopīgo prezentāciju.

Refleksijas daļā: Simona pie “runājošā mikroфона” stāsta par savu ieguldījumu darbā, ko darījusi. Turpina runāt Amanda stāstot kādas darbības veikusi. Laura stāsta pie mikroфона un rāda ko zīmējusi uz prezentācijas lapas, kas vislabāk sanācis. Katrīna runā klusām pie mikroфона. Uz pedagoga jautājumu, kā vienojāties ko kura darīs, atbildēja, ka vienkārši zīmējām. Uz jautājumu vai strādājāt komandā atbildēja, ka jā. Pedagogs atbildēja, ka to var redzēt, ka esiet strādājušas komandā, jo ir zīmēts no dažādām pusēm un katra ir piedalījies prezentācijas veidošanā. Paticis veikt šādu darbu un vēlētos atkārtot šādu uzdevumu.

2.komanda (Markuss, Oliveris, Mairis, Ralfs):

apjēgšanas daļa: visi vēlas būt grupas līderi. Katrs zīmē savu zīmējumu, sarunājas savā starpā. Ralfs uzdod jautājumus grupas biedriem, ko vēl zīmēsīm no “Ūdens” grāmatas un uzklausa pārējo viedokli. Markuss darbojas individuāli, neuzdod jautājumus pārējiem.

Refleksijas daļa: Markuss runā pirmais “runājošā mikroфона gliemežvāks”, stāsta, ka abi ar Ralfu esot komandieri. Turpina runāt Ralfs rāda ko zīmējis un stāsta, ka esot bijis galvenais. Mairis noņem mikrofonu Ralfam, Ralfs, neiebilst, stāstā ko zīmējis, bet Oliveris cenšas runāt pāri visiem un paziņo, ka ir zīmējis zvaigzni. Mairis vēlas parādīt, ka ir zīmējis raķeti prezentācijas lapā. Ralfs ar Markusu nepacietīgi gaida, kad varēs runāt pie mikroфона. Ralfs uzmanīgi klausās pārējos prezentācijas laikā. Mairis pastāsta, ka palīdzējis uzzīmēt vilni.

3.komanda (Jānis, Lauris, Kristaps, Kristaps P.):

apjēgšanas daļa: Kristaps P. ar Jāni izrāda līdera pozīcijas. Kristaps P. piedāvā grupas biedriem kādus uzdevums varētu veikt. Jānis vēlas būt vadošais, jo stāsta, kas visiem būtu jādara. Lauris uzklausa un iesaistās darbībās. Kristaps darbojas individuāli, spēlējas ar zīmuli. Darba izpildes laikā sarunājas viens ar otru. Rodas konflikts, kurš būs grupas līderis. Skolotāja piedāvā nobalsot, visi piekrīt. Par grupas līderi tiek izvirzīts Kristaps P. Jānis neapmierināts par balsojumu, bet turpina iesaistīties prezentācijas veidošanā. Nepieciešams atgādināt ieklausīties vienam otrā.

Refleksijas daļa: grupas līderis Kristaps P. stāsta kādas darbības veicis, ko pārējie grupas biedri zīmējuši. Jānis pastāsta savas darbības prezentācijas veidošanā, kā arī piebilst, ka palīdzējis Kristaps P. Lauris stāsta ko darījis grupas darbā. Kristaps nestāsta, bet rāda ko ir zīmējis (sk.13.pielikums).

4.komanda (Mairis, Lolita, Elizabete):

apjēgšanas daļa: katrs darbojas individuāli, runā par ikdienišķām lietām. Nepieciešams pedagoga pamudinājums vienoties par kopīgām darbībām. Pēc pedagoga ieteikuma Lolita un Elizabete ieklausās katras ieteikumā, kā arī skaidri izsaka savu viedokli.

Refleksijas daļa: Mairis rāda un stāsta ko zīmējis. Elizabete runā “runājošajā mikrofona” stāsta ko paveikusi. Lolita arī izvēlas runāt pie mikrofona, stāsta, ka zīmējusi cilvēkus, jo ūdens esot nepieciešams, lai dzīvotu. Uz jautājumu vai esot palīdzējuši viens otram atbildēja, ka palīdzējuši. Vai vēlētos strādāt pa vienam vai komandā atbildēja, ka komandā, jo tā esot ātrāk. Vēlētos strādāt šādā pašā komandas sastāvā.

5.komanda (Elīna, Sabīne, Evelīna):

apjēgšanas daļa: darbojas individuāli. Nav izvirzīts grupas līderis. Katra zīmē pēc savas iniciatīvas. Sarunas ikdienišķas. Palīdz viena otrai padodot rakstāmpiederumus.

Refleksijas daļa: Sabīne izvēlas runāt pie mikrofona stāsta un rāda ko zīmējusi. Evelīna stāsta, ka rakstījusi vārdu un zīmējusi cilvēku. Elīna izvēlas runāt pie mikrofona un stāsta, ka zīmējusi un rakstījusi. Viena otrai palīdzējušas, padevušas zīmuli. Uz grupas biedru jautājumiem atbild Eve līna. Uz jautājumu kā vienojušās veikt uzdevumus atbildēja, ka vienkārši zīmējušas. Paticis darbu veikt kopā.

5.3. Novērošanas apraksts un rezultāti

1. tabulā ir iekļauti novērošanas kritēriji, kas palīdz novērtēt bērnus pēc dažādiem līmeņiem – sācis apgūt, turpina apgūt, apguvis un apguvis padziļināti.

1.tabula. Bērnu novērtēšanas līmeņi (Skola 2030, 2020)

Novērošanas kritērijs	Sācis apgūt (1 punkts)	Turpina apgūt (2 punkti)	Apguvis (3 punkti)	Apguvis padziļināti (4 punkti)
Vērīgi klausās, izsakās skaidri un	Individuāli uzrunāts, ieklausās	Mazas grupas situācijā ieklausās	Uzklausa citus, cenšas noskaidrot citu	Ieklausās, lai iegūtu informāciju,

klausītājam saprotami	citū teiktajā – vārdos, intonācijā un ķermeņa valodā – un atbilstoši reaģē (ar darbībām vai valodu).	citū teiktajā – vārdos, intonācijā un ķermeņa valodā – un atbilstoši reaģē (ar darbībām vai valodu).	viedokli, lai uzzinātu, saprastu, gūtu apstiprinājumu savam viedoklim.	uzzinātu citu viedokli.
Spēj vienoties - darbojas pārī vai grupā, vienojas ar citiem par darbībām, izpildījumu, kopīgu mērķi.	Izrāda vēlmi piedalīties cita (bērna vai pieaugušā) uzsāktā vai ierosinātā darbībā.	Darbojas pārī vai nelielā grupā, lai paveiktu kopīgu uzdevumu, iesaistītos vienotā rotaļdarbībā.	Vienojas par kopīgām darbībām un izpildījumu, sadarbojoties īsteno kopīgu uzdevumu.	Saskaņo darbības un viedokļus, lai sasniegtu kopīgu mērķi.
Iesaistās grupas darbībās un organizē citus	Izrāda vēlmi veikt kādu darbību kopā ar citiem. Rīkojas saskaņā ar pieaugušā norādēm, lai veiktu kopīgu uzdevumu.	Rotaļājas un darbojas pārī un nelielā grupā. Mācās strādāt kopā ar citiem konkrētu uzdevumu veikšanai.	Rotaļājas, sadarbojoties ar citiem; mācās veidot noturīgas attiecības un savu izpratni par draudzību.	Iesaistās pāra vai grupas darbā kopīgu uzdevumu veikšanai.

Pētījumā tika apkopoti iegūtie rezultāti pēc skola2030 izstrādātajiem kritērijiem, lai redzētu bērnu caurviju prasme *sadarbība*, tika pielietoti šādi apzīmējumi:

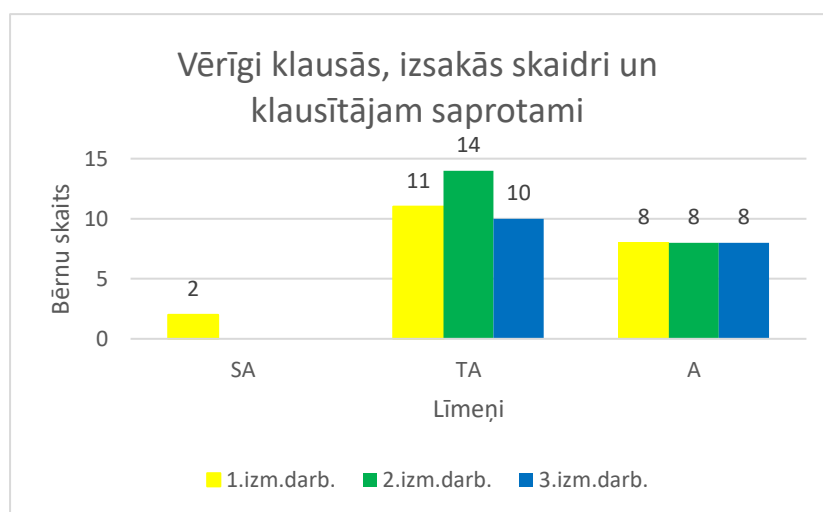
Rādītāji:

- 1 punkts - prasme sāka apgūt, bet nepieciešams atbalsts, mudinājums no pedagoga.
- 2 punkti - prasmi turpina apgūt, tā nav noturīga un reizēm vajadzīga pedagoga palīdzība.
- 3 punkti - prasmi ir apguvis, tā ir noturīga, prot pielietot atpazīstamās situācijās.

- 4 punkti – prasmi ir apguvis padziļināti, spēj pielietot visās situācijās, palīdzība nav. Sākotnēji tika novēroti bērni un veikts īss apraksts (sk. 14. pielikums).

Balstoties uz rotaļnodarbības modeli, kas sastāv no trim daļām – aktualizācija, apjēgšana un refleksija, tiek izveidota izmēģinājuma darbība, lai novērtētu un sekmētu caurviju prasmes (sadarbība, komunikācija, radošums) bērniem 3–5 gadu vecumā. Šī darbība ļauj pedagogam novērot, kā bērni sadarbojas un komunicē, risinot kopīgu uzdevumu rotaļnodarbības laikā.

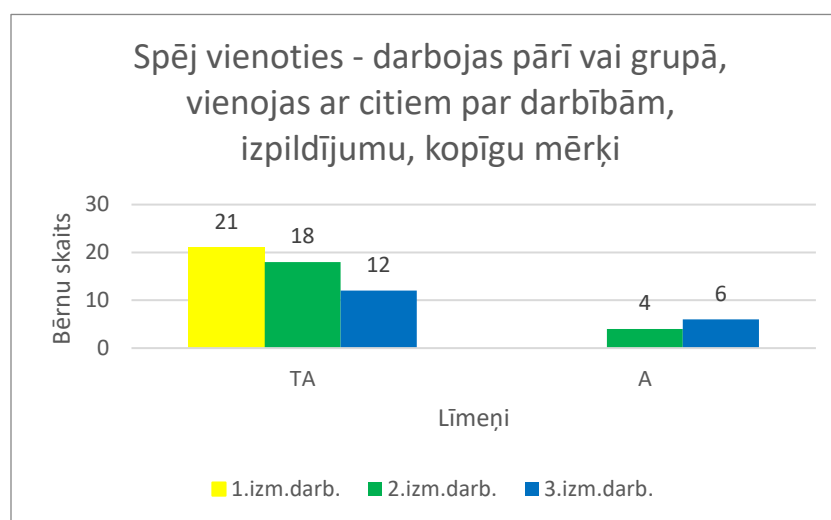
Analizējot bērnu prasmes "vērīgi klausīties, izteikties skaidri un klausītājam saprotami" attīstību trīs pedagoģiskajās izmēģinājuma darbībās, redzams, ka bērni pakāpeniski pilnveido savas prasmes (sk. 3. attēlu).

3. attēls. Pirmā kritērija rezultāti

Pirmajā izmēģinājuma darbībā SA līmenī ("sācis apgūt") atradās 2 bērni, bet otrajā un trešajā šajā līmenī vairs nebija neviena, kas liecina par progresu. TA līmenī ("turpina apgūt") pirmajā darbībā bija 11 bērni, otrajā šis skaits pieauga līdz 14, bet trešajā samazinājās līdz 10 bērniem, kas norāda, ka daļa bērnu no šī līmeņa pārgājuši uz A līmeni ("apgūts"). Savukārt "apgūts" līmenī bērnu skaits saglabājās nemainīgs visās trīs darbībās – 8 bērni. Kopumā rezultāti atspoguļo pozitīvu dinamiku, kur vairums bērnu pilnveido savas prasmes un pāriet uz augstākiem apguves līmeņiem.

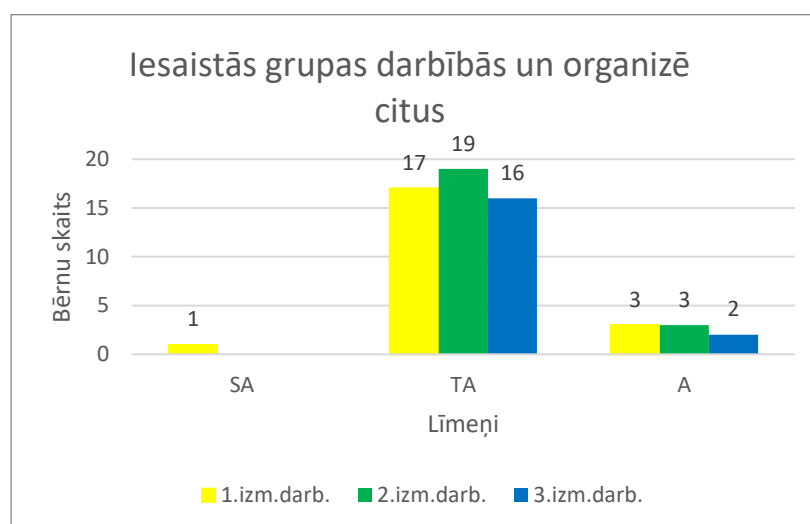
Analizējot kritēriju "Spēj vienoties – darbojas pāri vai grupā, vienojas ar citiem par darbībām, izpildījumu, kopīgu mērķi" trīs pedagoģiskajās izmēģinājuma darbībās, redzama pozitīva dinamika bērnu sadarbības prasmēs (sk. 4. attēlu).

4. attēls. Otrā kritērija rezultāti

Pirmajā izmēģinājuma darbībā 21 bērns atradās līmenī "turpina apgūt" (TA), taču otrajā un trešajā darbībā šis skaits samazinājās līdz attiecīgi 18 un 12 bērniem, liecinot, ka daļa bērnu ir pārgājuši uz augstākiem līmeņiem. Līmenī "Sācis apgūt", nebija neviena bērna visās trijās izmēģinājuma darbībās. Apgūto (A) līmenī otrajā darbībā bija 4 bērni, bet trešajā darbībā skaits palielinājās līdz 6, kas norāda uz progresu bērnu spēju veidot vienošanos un sadarboties grupās vai pāros. Kopumā šie rezultāti liecina, ka bērni turpina attīstīt spēju vienoties un sadarboties, pakāpeniski pārejot uz augstākiem līmeņiem.

Analizējot kritēriju "Iesaistās grupas darbībās un organizē citus" trīs pedagoģiskajās izmēģinājuma darbībās, redzama bērnu attīstības dinamika (sk. 5. attēlu).

5. attēls. Trešā kritērija rezultāti

Pirmajā izmēģinājuma darbībā tikai 1 bērns atradās līmenī "Sācis apgūt" (SA). Līmenī "Turpina apgūt" (TA) pirmajā darbībā bija 17 bērni, otrajā – 19, bet trešajā – 16, kas liecina, ka lielākā daļa bērnu turpina attīstīt spējas, iesaistoties grupu darbībās un organizējot citus, lai

sasniegtu kopīgus mērķus. Savukārt "Apgūto" līmenī (A) pirmajā un otrajā darbībā bija 3 bērni, bet trešajā šis skaits samazinājās līdz 2, kas liecina, ka daži bērni jau ir pilnībā apguvuši prasmes, bet pārējiem vēl nepieciešams turpināt attīstīties. Kopumā secināms, ka bērni turpina uzlabot savas spējas iesaistīties grupu darbībās un organizēt citus, pārejot no sākotnējā mācīšanās uz pilnveidotām prasmēm.

Kopumā, analizējot visus trīs pedagoģiskos izmēģinājumus, var secināt, ka bērni pakāpeniski uzlabo savas prasmes attiecībā uz sadarbību, iesaistīšanos grupu darbībās un organizēšanu. Lielākā daļa bērnu turpina attīstīt spējas, pārejot no "turpina apgūt" līmeņa uz "apgūts", savukārt daži jau ir pilnībā apguvuši prasmes. Skaits bērnu, kas atrodas "sācis apgūt" līmenī, ir mazs, kas norāda uz to, ka lielākā daļa bērnu veiksmīgi attīstās.

5.4. Intervijas rezultāti

Pirmās intervijas rezultāti ar pirmsskolas pedagogu liecina, ka sadarbība bērnu attīstībā pirmsskolā ir būtiska caurviju prasme, kas ietekmē gan bērnu komunikāciju, gan emocionālās un sociālās prasmes. Pedagoģs uzsvēra, ka pirmsskolas vecuma bērni mācās viens no otra, un labas savstarpējās komunikācijas veidošanās palīdz sasniegt labākus rezultātus dažādās darbībās – *"Pirmsskolā bērni mācās viens no otra, jo labāka komunikācija savā starpā, jo labākus rezultātus var iegūt"* (1. pedagoģs). Rotaļnodarbības kalpo kā ideāla platforma, kur bērni mācās sadarboties, risināt problēmas un attīstīt attiecību veidošanas prasmes, kas nepieciešamas turpmākajai dzīvei. Lai veicinātu sadarbību rotaļnodarbībās, pedagoģs izmanto vairākas metodes. Piemēram, bieži tiek pārrunāti kopīgi lasīti teksti, kas rosina bērnu interesi un dod iespēju izteikt savas domas – *"Ļoti palīdz analizēt, runāt par izlasīto tekstu, bērniem patīk izspēlēt rotaļas (spēles), kuras arī pārrunā"* (1. pedagoģs). Nozīmīgas ir arī lomu rotaļas, kurās bērni var izspēlēt dažādas dzīves situācijas, attīstot empātiju un spēju sadarboties ar vienaudžiem. Grupas darbi, piemēram, lielāka attēla kopīga krāsošana vai citu kopīgu projektu veikšana, tiek uzskatīti par efektīvu veidu, kā bērniem iemācīties sadarboties un palīdzēt vienam otram. Pedagoģs norādīja, ka bērni tiek iedrošināti piedalīties, piedāvājot viņiem interesantas un piemērotas darbības – *"Ar bērnu runā, iedrošina iesaistīties aktivitātēs, lai nebaidās. Tiek piedāvātas tādas aktivitātes, kas bērnam ir saistošas"* (1. pedagoģs). Ja kāds bērns ir kautrīgs vai negrib iesaistīties, viņam tiek dota iespēja vispirms novērot, un, ja rodas interese, viņš dabiski sāk iesaistīties procesā. Bērnu sadarbības prasmes tiek novērtētas, sekojot līdzi viņu uzvedībai un attīstībai laika gaitā. Vecākiem ir svarīga loma šajā procesā, jo ģimenē gūtās prasmes un vērtības bērni pārnes uz pirmsskolu. Pedagoģs uzsvēra, ka vecāku pozitīva

priekšzīme ir pamats bērna veiksmīgai līdzdalībai sadarbības procesos – *”Vecāki bērnam ar savu priekšzīmi ģimenē pirmajos dzīves gados ieliek pamatu, ko bērns parāda un attīsta bērnudārzā”* (1. pedagogs).

Apkopojot, sadarbība pirmsskolā ir ne tikai mērķtiecīgi attīstāma prasme, bet arī dabisks bērnu izziņas un attīstības process, kurā būtiska loma ir gan pedagoga, gan vecāku atbalstam. Ikdienā pielieto metodes, kā pārrunas analizējot lasīto tekstu, lomu rotaļas, grupu darbi, kā, kopīga krāsošana. Rotaļnodarbības šajā procesā kalpo kā radoša un efektīva vide, kas palīdz bērniem attīstīt gan savstarpējo izpratni, gan sociālās un emocionālās prasmes.

Otrajā intervijā pedagogs definē sadarbību kā prasmi sarunāties, veidojot dialogu un uz klausot vienam otru, kā arī prasmi kopīgi darboties, sasniegt vienošanos un veidot partnerību – *”Pirmsskolā caurviju prasme sadarbība – prasme sarunāties veidojot dialogu un uz klausot vienam otru, darīt kopā, sasniegt vienošanos rotaļnodarbībās un veidojot partnerību”* (2. pedagogs). Šīs prasmes rotaļnodarbībās veicina bērnu sociālo un emocionālo attīstību, kā arī palīdz veiksmīgi sadarboties grupā. Pedagogs norādīja, ka bērniem tiek piedāvātas dažādas darbības, kas mudina sadarboties gan pāri, gan mazās grupās. Rīta aplis bieži tiek vadīts kopā ar bērniem, kuriem tiek dota iespēja piedāvāt darbības vai pat pašiem uzņemties vadītāju lomu, tādējādi mācoties uzdot jautājumus un sadarboties ar citiem grupas biedriem – *”Bērni sadarbojoties kopā ar skolotāju, grupas biedriem vada rīta apli, piedāvājot bērniem aktivitātes, kurās strādā pāri vai pa apakšgrupām, kā arī bērniem atļaujot pašiem uzņemties vadīt aktivitāti, mācoties viens otram jautāt”* (2. pedagogs). Sadarbību īpaši veicina kustību rotaļas gan telpās, gan āra vidē, galda spēles, lomu rotaļas un kopīgas ludziņu iestudēšanas. Tāpat svarīga ir darbība aktivitāšu centros, kur bērniem jāveic kopīgi uzdevumi, piemēram, jāsakopj laukumi vai jāpiedalās radošos projektos. Bieži sastopama grūtība ir bērnu nespēja vienoties par lomu sadalījumu grupā, piemēram, kurš būs kapteinis. Šādos gadījumos pedagogs piedāvā bērniem balsot vai nākamajā reizē pats sastāda komandas, lai izvairītos no konfliktiem. Pedagogs uzsvēra vecāku nozīmi sadarbības prasmju attīstībā, jo bērni mācās no ģimenes parauga – *”Strādājot komandā pa 4 dažreiz ir grūtības savā starpā vienoties, kurš būs kapteinis, piedāvājam nobalsot. Vai ja grūtības sastrādāties komandā nākošā reizē skolotāja pati saliek komandu”* (2. pedagogs).

Apkopojot, pedagoga pieredze parāda, ka sadarbības veicināšana rotaļnodarbībās ir būtiska gan bērnu sociālajai, gan emocionālajai attīstībai, un tā ietekmē arī citas prasmes, kas nepieciešamas pirmsskolas programmas apguvei un turpmākai dzīvei. Pedagogas rosina bērnus

darboties gan pāri, gan mazās grupās. Piedāvā kustību rotaļas, galda spēles, lomu rotaļas, kopīga lugas iestudēšana, kopīgi uzdevumi. Piedāvā balsošanas metodi, lai veidotu vienlīdzību grupā.

Trešajā intervijā pedagogs sadarbību definē kā būtisku prasmi, kas nodrošina bērna spēju iekļauties sabiedrībā un veidot veiksmīgas attiecības – *”Sadarbība ir pamatu pamats, lai bērns spētu iekļauties sabiedrībā ne tikai pirmskolā, bet arī turpmāk, visā dzīves garumā”* (3. pedagogs). Pirmskolas izglītībā rotaļnodarbībās sadarbība palīdz bērniem apgūt sociālās prasmes, risināt ikdienas situācijas un sasniegt kopīgus mērķus, kas ir būtiski arī bērna turpmākajā dzīvē. Pedagogs izmanto strukturētas un mērķtiecīgas darbības, piemēram, uzdevumus, kas jāveic pāros, apakšgrupās vai visiem kopā. Bērniem tiek skaidri norādīti uzdevuma mērķi un sagaidāmais rezultāts, kā arī rosināts novērtēt savu lomu kopīgajā darbā – *”Piedāvāju uzdevumus, kas paveicami bērniem darbojoties (pāros/apakšgrupās/visiem kopā). Bērniem ir skaidri paveicami uzdevumi, sasniedzamais rezultāts. Bērni tiek rosināti novērtēt savu līdzdalību uzdevumu veikšanā”* (3. pedagogs).

Tas veicina līdzdalības apzināšanos un aktīvu iesaistīšanos. Lai iesaistītu visus bērnus, pedagogs bērnus ar atšķirīgiem prasmju līmeņiem apvieno apakšgrupās. Aktīvāki bērni tiek aicināti pildīt skolotāja lomu, mudinot citus darboties un mēģināt, savukārt bērniem, kuriem nepieciešams lielāks atbalsts, tiek piedāvāti konkrēti un viegli paveicami uzdevumi.

Trešā intervija apstiprina sadarbības nozīmi kā būtisku prasmju kopumu bērnu attīstībā. Pedagoģa stratēģijas veicina strukturētu un mērķtiecīgu sadarbības prasmju attīstību caur radošām darbībām un sociāli emocionālo mācību integrāciju. Pedgogs piedāvā uzdevumus pa pāriem, grupās, kas paveicami. Noslēgumā reflektējot par darbībām un paveikto. Vecāku iesaiste un pedagoga atbalsts ir galvenie faktori veiksmīgas bērna attīstības nodrošināšanā.

Secinājumi un ieteikumi

Secinājumi:

1. atbilde uz pētījuma jautājumu - caurviju prasmi *sadarbība* sekmē mācību metodes, kas ietver praktisku iesaisti grupu vai pāru darbībās (piemēram, konstrukciju veidošana, kooperatīvas galda spēles), lomu spēles, diskusijas un prāta vētras, kurās bērni tiek mudināti uz savstarpēju komunikāciju, ideju apmaiņu un palīdzības sniegšanu.
2. Konstruēšanas spēle ir efektīva metode sadarbības veicināšanai bērniem. Šī metode ļauj bērniem praktiski pielietot radošumu un problēmu risināšanas prasmes, strādājot kopā pie viena kopīga uzdevuma. Grupu darbs veicina komunikāciju un palīdz bērniem iemācīties dalīties idejās, izteikt viedokļus un meklēt kompromisus.
3. Metode "runājošais mikrofons" ir efektīva sadarbības veicināšanai, jo tā ļauj bērniem paust savu viedokli, dalīties pieredzē un iegūt iespēju uz klausīt citu bērnu idejas. Šī metode veicina aktīvu klausīšanos, uzlabo komunikācijas prasmes un stiprina grupas saliedētību, jo katrs bērns piedalās sarunā un tiek uz klausīts.
4. Lozēšanas metode grupu darbos ir efektīvs veids, kā veicināt sadarbību un grupu dinamiku. Šī metode nodrošina taisnīgumu un nejaušību grupu sadalē, kas palīdz bērniem izklūst no ierastajiem sadarbības modeļiem un piedzīvot jaunas pieredzes.
5. Sadarbību attīsta arī mācību metodes, kurās akcentēta pozitīva atgriezeniskā saite un empātijas veicināšana, piemēram, pārrunu un refleksijas sesijas pēc kopīgām darbībām, kurās bērni analizē savu lomu un mijiedarbību grupā.
6. Rotaļnodarbībās, kurās uzsvars likts uz noteikumu ievērošanu un savstarpēju atbalstu, piemēram, komandu spēlēs vai kopīgu problēmu risināšanā, bērni iegūst izpratni par lomu sadalījumu un atbildību grupas darbā, stiprinot caurviju prasmi sadarboties.
7. Sadarbības prasmju veicināšanai pirmsskolā visefektīvākās ir darbības, kurās bērni strādā kopā, piemēram, radoši grupu darbi, lomu spēles un kustību rotaļas, kā arī pāru vai apakšgrupu uzdevumi. Šīs darbības attīsta bērnu komunikāciju, problēmu risināšanas prasmes un spēju palīdzēt citiem. Veiksmīga sadarbība balstās uz pedagoga atbalstu, bērnu iesaisti un piemērotu uzdevumu izvēli.
8. Uzdevumi ar konkrētu mērķi, piemēram, "Kopīgā kuģa būvēšana", veicināja bērnu spēju darboties komandā, klausīties un sadarboties. Tika izmantotas spēles, kas prasa sadarbošanos, piemēram, galda spēle "Pin Pon" un lomu spēles kā "Veikals", kustību rotaļas "Muzikālie apskāvienī", "Vilcieniņš". Tika apspriesti jautājumi par ūdens

nozīmi, klausīti teksti, veidotas vizualizācijas un skatīti audioieraksti, kas sekmēja domapmaiņu un sadarbību.

Ieteikumi.

Grupu darba organizācija sadarbības pilnveidei:

- iekļaut dažādas kooperatīvās rotaļas un praktiskās darbības, kas veicina bērnu sadarbību un komunikāciju, piemēram, kopīgu radošu darbu (zīmējumu, kolāžu, modeļu veidošanu), konstruktoru darbības vai kustību rotaļas telpās un ārā.
- Piedāvāt uzdevumus, kas veicami apakšgrupās vai pāros, piemēram, galda spēles, eksperimenti vai rotaļas, kurās nepieciešama savstarpēja palīdzība.
- Nodrošināt bērniem uzdevumus ar skaidri definētiem mērķiem un rezultātiem, lai palīdzētu saprast, kā viņu kopīgais darbs veicina sasniegumu.

Lomu sadalīšana grupu darbā:

- veicināt bērnu dabisko vēlmi uzņemties līdera lomu, organizējot līdzvērtīgu lomu sadali, piemēram, piešķirot bērniem konkrētus uzdevumus, kas atbilst viņu spējām, kā arī rotējot lomas grupu darbā.
- Atbalstīt bērnus, kuri grūtāk iekļaujas grupas darbā, piemēram, iesaistot viņus konkrētos darbos, ko vieglāk paveikt kopā ar citiem (kā draugu atbalstu vai pedagoga uzraudzību), lai mazinātu kautrīgumu un veicinātu pašpārlicību.

Atbilstošākās metodes sadarbības pilnveidei:

- piedāvāt metodi “runājošais mikrofons”, izmantojot dažāda veida mikrofoniem līdzīgus objektus (piemēram, gliemežvāku, rotaļlietu mikrofona), lai radītu bērnos interesi un vēlmi dalīties idejās un uz klausīt citus.
- Pārrunu un diskusiju laikā izmantot piktogrammas (piemēram, “nerunā”, “klausies”, “runā pie mikrofona”), lai bērniem būtu vieglāk uztvert un ievērot sadarbības noteikumus.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Allen, L. (2015). Transforming the Workforce for Children Birth Through Age 8: A Unifying Foundation. Pieejams: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK310550/>
2. Briška, I., Siliņa-Jasjukeviča, G. (2020). Integrētas mācības pamatizglītībā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
3. Bāliņa R., Ozola Ā., Raģe S., Roze L., Stengrevica M. (1975). Latviešu literārās valodas vārdnīca, 3.sējums G-I. Rīga, ZINĀTNE
4. Brakmane, D. (2019). "Sadarbība." Skola 2030 mācību materiāls. [skatīts: 18.01.2024.] Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>
5. Brenner G., Brenner K. (2005). *Fundgrube Methoden I Für alle Fächer*. Maria Bley, Baldham.
6. Council of Ministers of Education. (2012). *CMEC statement on play-based learning*. Retrieved from: <https://childcarecanada.org/documents/research-policy-practice/12/08/cmec-statement-play-based-learning>
7. Colman, A. (2003). *Cooperation, psychological game theory, and limitations of rationality in social interaction*. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/9004568_Cooperation_psychological_game_theory_and_limitations_of_rationality_in_social_interaction
8. Cherry K. (2024). *Piaget's 4 Stages of Cognitive Development Explained*. Pieejams: <https://www.verywellmind.com/piagets-stages-of-cognitive-development-2795457>
9. Dictionary.com (2023). [skatīts 29.01.2024] Retrieved from: <https://www.dictionary.com/browse/cooperation>
10. Dzintere, D. (2007). Rotaļa – bērna dzīvesveids. Rīga, RaKa.
11. Garklāva, M., Ikonen, E., Krivade, A., Kyllönen, A., Ločmele, I., Morato Moreira, F., Onišk N., Opria K., Priedīte I., Stitzel, A., Stokłosa, M., Sulopuisto, O., Tolonen, V., Zdunek, A. (2021). EmbodiEd Soft Skills training handbook. Handbook "Moving into Soft Skills". Pieejams: [Embodied Soft Skills Training - Handbook | PDF | Psychotherapy | Cognitive Psychology](#)
12. Hansena, Kirstena A. (2002). Bērncentrētu grupu veidošana Kirstena A., Hansena, Roksana K., Kaufmane, Keita, Berka Volša. Rīga: Izglītības iniciatīvu centrs.
13. Jankeviča, A. (2019). Caurviju prasmes pirmsskolā. Sadarbība. Skola 2030 mācību materiāls. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>

14. Johnson, J. (2020) Playvolution HQ. Mildred Parten Newhall. Pieejams: <https://playvolutionhq.com/mildred-parten-newhall/>
15. Kārklīņa, G. (2019). Caurviju prasmes pirmsskolā. Metodiskais līdzeklis pirmsskolas skolotājam. Pieejams: <https://site-730296.mozfiles.com/files/730296/caurviju-prasmes-pirmsskola.pdf>
16. Kalvāns Ē. (2018). Attīstības psiholoģija. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 69 lpp.
17. Kaņepēja R., Lieģeniece R., Mangule I., Ukstiņa R., Dzintere D., Stangaine I., Miķelsone I., Millere I., Platpers A., Gaugere Z. (2012). *Ceļā uz skolu. Bērnu sagatavošana pamatzglītības ieguvei*. Rīga, Zvaigzne ABC.
18. Kristapsone S. (2008). Zinātniskā pētniecība studiju procesā. Rīga, Turība.
19. Mārtinsone, K. (2011). Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes. RaKa.
20. National institute for play. Play for Pre-K & Kindergarten Schooling. Pieejams: <https://nifplay.org/play-for-you/make-play-part-of-the-classroom/>
21. Nīmante, D. (2018). Sadarbības veicināšana klasē. Latvijas universitātes raksti. 2018, 816. Sēj. Pedagoģija un skolotāju izglītība. Pieejams: <https://doi.org/10.22364/ped.luraksti.816.15>
22. Nucho, A., Vidnere, M. (2003). *Intervēšanas prasme*. Rīga, RaKa.
23. Sebre S., Miltuze A. (2022). *Attīstības psiholoģija*. Rīga, Zvaigzne ABC.
24. Skola2030. (2019). Pirmsskola. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/istenosana/izglitibas-pakapes/pirmsskola>
25. Skola2030. (2019). Caurviju prasmes pirmsskolā. Pieejams: <https://mape.gov.lv/catalog/materials/D4E5A43A-C966-4926-9754-105C322FE73B/view?preview=7B7E9107-841E-4800-ACEA-20FDAA120F6F>
26. Skola 2030. (2019). Caurviju prasmes. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/macibus-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>
27. Skola2030. (2020). Kā atbalstīt pirmsskolēna mācīšanos attālināti. Pieejams: <https://skola2030.lv/attalinata-macisanas/pirmsskolai>.
28. Skujiņa, V. (2000). Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC
29. Špona, A. (2022). Pedagoģija. Pārdomas. Atziņas. Rīga, Raka.
30. Slavin R. (2014). Cooperative Learning in Elementary Schools. Johns Hopkins University and University of York. Pieejams:

- https://www.researchgate.net/publication/271714943_Cooperative_learning_in_elementary_schools
31. Stangaine, I. (2015). *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. "Izdevniecība RaKa"
 32. UNESCO. (2021). Ielādēts no Reimagining a new social our futures contract fof together education. Pieejams: [Reimagining our futures together: a new social contract for education - UNESCO Digital Library](#)
 33. Valsts izglītības satura centrs. (2019). Pirmsskolas mācību programma. Metodiskais līdzeklis pirmsskolas skolotājam. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/materials/147>
 34. Valsts izglītības satura centrs. (2019). Caurviju prasmes pirmsskolā. Metodiskais līdzeklis pirmsskolas skolotājam. Pieejams: <https://site-730296.mozfiles.com/files/730296/caurviju-prasmes-pirmsskola.pdf>
 35. Valsts izglītības satura centrs. (2018). Kā attīstīt caurviju prasmes? Pieejams: <https://www.lvg.lv/upload/Skolotajiem/ka-attistit-caurviju-prasmes.pdf>
 36. Valsts izglītības satura centrs. (2018). Vecākiem. Informatīvs materiāls par bērna attīstību. Pieejams: https://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/inf_mat_vecakiem.pdf
 37. Valsts izglītības satura centrs. (2022). Mācību satura un pieejas plānošana. Metodiskie ieteikumi pirmsskolas skolotājiem. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/29109673.pdf>
 38. Valsts izglītības attīstības aģentūra. (2019). 100 metodikas karjeras attīstības atbalstam. Pieejams: https://www.rvt.lv/wp-content/uploads/2021/06/78532_100_KAA_Metodikas.pdf
 39. Valsts izglītības satura centrs. (2016). Metodiskie ieteikumi pirmsskolas mācību programmu īstenošanai. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_is_t.pdf
 40. Wirahandayani, M. (2023). The Effect of Role Playing Methods on Social-emotional Development in Preschool Children. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/368953048_The_Effect_of_Role_Playing_Methods_on_Social-emotional_Development_in_Preschool_Children

Pielikumi

1.pielikums. Terminu skaidrojums

Termins	Skaidrojums (Skola2030, 2019)	Izglītības terminu tiešsaistes skaidrojošā vārdnīca https://ppdb.mk.gov.lv/datubaze/izglitibas-terminu-tiessaistes-skaidrojosa-vardnica/
Caurviju prasmes	Tās ietver nozīmīgus skolēna darbības kognitīvos, afektīvos un sociālos aspektus	Māk veikt praktisku vai kognitīvu darbību, lai rīkotos un rastu risinājumus dažādās dzīves situācijās neatkarīgi no konkrētas jomas.
Kritiskā domāšana un problēmu risināšana	Mērķtiecīga informācijas analīze	Domāšanas veids, kas balstās uz motivāciju un prasmi mērķtiecīgi virzīt domāšanas procesu, lai panāktu lēmuma pieņemšanu un/vai atbilstošāko problēmas risinājumu, aplūkojot un kritiski izvērtējot dažādas alternatīvas iespējas.
Jaunrade	Process, kurā rodas jaunas idejas, kas ir noderīgas cilvēkam vai cilvēku grupai	Indivīda subjektīvā spēja radīt kvalitatīvi jaunas garīgās un/vai materiālās vērtības. Mācību procesā jaunrade tiek attīstīta, patstāvīgi veicot pētījumus, izstrādājot projekta darbus, rakstot dažāda žanra tekstus par brīvi izvēlētu tematu u. tml.
Uzņēmējspēja	Ļauj idejas īstenot praksē, sasniedzot savus un sabiedrības mērķus.	Dinamiska indivīda rakstura iezīmju, motivācijas, izziņas vajadzību, emociju, mācīšanās prasmju un rīcības cēloņsakarīga sistēma, kas palīdz saskatīt, radīt un īstenot idejas no ieceres līdz jaunas ekonomiskās vērtības izstrādei.
Pašvadīta mācīšanās	Apzināta spriešana, reflektēšana par savām mācīšanās darbībām un spēja vadīt savu mācīšanos jebkādā dzīves situācijā, kontekstā.	Mācīšanās process, kurā indivīds patstāvīgi izvirza savu mācīšanās mērķi un uzdevumus, mācīšanās saturu un darbības, kas veicamas tā apguvei, analizē savu darbu, izvēlas kritērijus darba vērtēšanai un pilnveidei, gūto pieredzi apkopo un izmanto turpmākajā mācīšanās procesā. Pašvadīta mācīšanās ir viena no caurviju prasmēm.
Sadarbība	Iespēja apzināti mācīties citam no cita, samazināt darbam nepieciešamo laiku, rodot radošus	Process, kurā indivīdi darbojas kopīgi un savstarpēji saskaņoti vienota mērķa sasniegšanai. Sadarbība izglītībā tiek raksturota kā procesā iesaistīto indivīdu saskaņota darbība, lai sasniegtu izvirzīto mācību/studiju mērķi, citam citu atbalstot, daloties pieredzē, savstarpēji palīdzot, izprotot

	risinājumus problēmām un gandarījumu par kopā paveikto.	darbības perspektīvu, veidojot un saglabājot pozitīvu mikroklīmatu.
Pilsoniskā līdzdalība	Bērns veido aktīvu dzīves pozīciju un nostiprina savu pārliecību par katra indivīda iespējām ietekmēt un izmainīt vidi un situāciju	Indivīda pašstenošanās pilsoniskajā sabiedrībā, iesaistoties kultūras, sociālekonomiskajos un politiskajos procesos reģionālā, nacionālā vai starptautiskā līmenī. Pilsoniskās līdzdalības mērķis ir atbildīgi novērtēt un risināt sabiedrībā pastāvošos izaicinājumus, tādējādi veidojot priekšnosacījumus savas un citu cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanai. Pilsoniskā līdzdalība ir viena no caurviju prasmēm.
Digitālās prasmes	Prasmes, kuras palīdz efektīvi, gudri un atbildīgi lietot digitālās tehnoloģijas.	Digitālās kompetences komponents, kuru raksturo māka izmantot digitālās ierīces, saziņas lietojumprogrammas un tīklus, lai piekļūtu informācijai un pārvaldītu to, piemēram, navigāciju internetā – prasmi atrast, novērtēt, izmantot un/vai koplietot saturu, lietojot datoru, planšetdatoru vai viedtālruni. Digitālās prasmes sāk apgūt pirmsskolas vecuma bērni, mācoties pareizi ieslēgt un izslēgt digitālās ierīces, vēlāk skolēni, piemēram, apgūst prasmi izveidot tiešsaistes dokumentus un tos rediģēt, prasmi lietot e-pastu, maksāt par precēm un pakalpojumiem tiešsaistē.

2. pielikums. *Pedagogu un bērnu darbības mācību procesā*

Bērnu darbības	Bērnu un pedagogu darbības, lai mācītos	Pedagoga darbības
<p>iemesls; pārstāvēt; domāt; celt; zīmēt un gleznot; akceptēt cita redzējumu (piemēram, lomu spēles); salīdzināt; sadarboties ar vienaudžiem; prognozēt; izpēti un eksperimentē; veikt secinājumus; sadalīt lomas un izveidot scenāriju; stāstīt stāstus; pārrunāt plānu un noteikumus ar vienaudžiem; pašregulācija.</p>	<p>novērot; novērtēt; klausīties; izteikties skaļi; rakstīt; dalīties ar idejām; izstrādāt mērķus; uzdot jautājumus; atspoguļot uz papīra; interesēties; plānot un koordinēt; precizēt idejas; pārrunāt; mācīties no materiāliem; brīnīties; sadarboties; veidot vienotību; lasīt; interpretēt.</p>	<p>paplašināt un veicināt bērnu domāšanu un mācīšanos; dokumenti; atbalstīt bērnu pašregulāciju; nodrošināt ar visu nepieciešamo, lai rosinātu un atbalstītu mācīšanos – laiku, vietu, materiālus; ievērot un nosaukt vārdos mācīšanos; nosaukt mācīšanās secību ; atbildēt; izveidot drošu, iekļaujošu mācību vidi ar papildus pedagogu.</p>

3. pielikums. Rotaļnodarbības struktūra

<p>Mācību satura un pieejas plānošana Metodiskie ieteikumi pirmsskolas skolotājam (Valsts izglītības satura centrs, 2022, 23)</p>	<p>Metodiskie ieteikumi Pirmsskolas Mācību Programmu īstenošanai (Valsts izglītības satura centrs, 2016, 14)</p>
<p>Aktualizācija – pievērš uzmanību; pārrunā sasniedzamo rezultātu; pieeja esošajām zināšanām</p>	<p>Ierosināšana (ievada daļa) – skolotājs kopā ar bērniem izvirza rotaļnodarbībai mērķi, noskaidro bērnu zināšanas, rada interesi un rosina viņus aktīvai darbībai. <i>“Ideju zirneklis”, prāta vētra, spēles, zīmējumi.</i></p>
<p>Apjēgšana – jauna informācija; virzība un atbalsts; lieto jaunu saturu; atgriezeniskā saite</p>	<p>Apjēgšana (galvenā daļa) – bērni mācās, darbojas patstāvīgi. <i>Demonstrējums, teksta klausīšanās, lomu spēles, prognozēšana, diskusija, pētījums, stāstījums, uzdevumu veikšana.</i></p>
<p>Refleksija – izvērtē apgūto; sasaista apgūto ar reālo un citām mācību jomām</p>	<p>Refleksija (nobeiguma daļa) – bērni nostiprina zināšanas, formulē savu viedokli, apmainās domās ar citiem. <i>Saruna, pašvērtējums.</i></p>

4. pielikums. *Izvērstis mēneša plāns*

Bērnu vecums	2. vecuma posms
Temats	Kā lai izaudzē?
Ziņa bērnam par tematu	Augi ir dažādi, bet, lai tie augtu, tiem visiem ir nepieciešams gaiss, saule un ūdens. Augi sastāv no vairākām daļām.
Tikumi /vērtības: atbildība, centība, laipnība, savaldība.	
Caurviju prasmēm SR:	
Jaunrade un uzņēmējspēja	materiālu izvēle atbilstoši iecerei; radošums – iejušanās tēlā.
Sadarbība	iesaistās sarunā ar citiem grupas biedriem, nepārtrauc runātāju un gaida savu kārtu.
Pilsoniskā līdzdalība	palīdz viens otram.
Mācību jomām SR:	
Valodu mācību joma	saklausa un nosauc pirmo skaņu “s”, “p”. piedalās sarunā, nepārtrauc runātāju.
Dabaszinātņu mācību joma	nosauc un parāda auga daļas; piedalās sēšanas un stādīšanas darbos; stāsta par augam nepieciešamo augšanai (saule, ūdens, zeme).
Matemātikas mācību joma	sagrupē sēklas pēc lieluma; skaita 5 apjomā; mēra praktiskā darbībā garumu.
Sociālā un pilsoniskā mācību joma	darbojas grupā; patstāvīgi sagatavojas darbam, izvēloties nepieciešamos materiālus.
Kultūras izpratnes un pašizpaušme mākslā mācību joma	izspēlē literāro darbu “Garā pupa”; pievienojas kopīgām dziesmām; veic uzdevumu pielietojot dažādu materiālus.
Tehnoloģiju mācību joma	plāno savas ieceres īstenošanas soļus, izvēlas nepieciešamos materiālus.
Veselības un fiziskās darbības mācību joma	ikdienā regulāri ievēro personīgo higiēnu; iesaistās fiziskajās aktivitātēs.

5. pielikums. *Caurviju prasmes sadarbība raksturojums*

Caurviju prasme <i>sadarbība</i> , sācis apgūt.		Metodes, paņēmieni	Mācību jomas	Caurviju prasme <i>sadarbība</i> , apguvis.
<p>Ieklausās citu teiktajā, atbilstoši reaģē.</p> <p>Izsaka savu viedokli.</p> <p>Sarunājas ar citiem sev svarīgā brīdī.</p> <p>Izrāda vēlmi piedalīties cita uzsāktā vai piedāvātā darbībā.</p> <p>Mācās saprast, ka paša uzvedība var sāpināt citus.</p> <p>Izrāda vēlmi darboties ar citiem.</p> <p>Darbojas pēc pieaugušā norādēm kopīga uzdevuma īstenošanā.</p> <p>Kopā ar pieaugušo veic kādu grupai nepieciešamu darbību.</p> <p>Pieaugušajam atgādinot, lieto “paldies”, “lūdzu”.</p> <p>Izrāda vēlmi palīdzēt pieaugušajam un prasa palīdzību pieaugušajam.</p>	 Refleksija	Saruna	Valodas mācību joma Sociālā un pilsoniskā mācību joma Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslas mācību joma Dabaszinību mācību joma Matemātikas mācību joma Tehnoloģiju mācību joma Veselības un fiziskās darbības mācību joma	<p>Uzklausa citus un cenšas noskaidrot citu viedokli, Saprotami un secīgi izsaka savas domas un emocijas.</p> <p>Nepārtrauc citu sarunas laikā.</p> <p>Atbild sarunas kontekstā.</p> <p>Vienojas par kopīgām darbībām, mērķi. Sadarbojoties izpilda uzdevumu.</p> <p>Sāk saprast, ka savas emocijas un uzvedība ietekmē citus.</p> <p>Stāsta par notikušo konfliktu gadījumā.</p> <p>Rotaļjas un sadarbojas ar citiem.</p> <p>Mācās saskaņot darbības ar citiem.</p> <p>Mācās uzņemties atbildību, sadalīt lomas un uzņemties dažādas lomas.</p> <p>Ir pieklājīgs pret citiem.</p> <p>Lieto vārdus “lūdzu”, “paldies”.</p> <p>Pieņem un prasa palīdzību.</p>
		Pašvērtējums		
	Apjēgšana	Demonstrējums		
		Teksta klausīšanās		
		Uzdevumu veikšana		
		Lomu spēles		
		Prognozēšana		
		Stāstījums		
	 Apjēgšana	Diskusija		
		Pētījums		
	 Aktualizācija	Zīmējumi		
		Spēles		
		Prāta vētra		
		„Ideju zirneklis”		
1.diena	2.diena	3.diena	4.diena	5.diena

1.diena

Dabaszinību mācību joma SR: stāsta sev zināmo par auga daļām.

Valodas mācību joma SR: uzklausa grupas biedrus.

Sociālā un pilsoniskā mācību joma SR: iesaistās pāru darbā.

Kultūras un pašizpaušmes mākslas joma: veido “Augi” grāmatiņu no sev izvēlētiem materiāliem.

Caurviju prasme:

Kritiskā domāšana un problēmrisināšana – salīdzina jauno informāciju ar zināmo.

Sadarbība – uzklaustīšana, izteikšanās.

Pašvadīta mācīšanās – pirkstu un roku kustību kontrole.

Temata aktualizācijai dabaszinātņu centrā novietotas grāmatas par augiem, auga augšanas cikla uzskates materiāli, kartiņas ar auga augšanas stadijām, ielaminēti attēli ar augam nepieciešamo (sauļe, lietuss, zeme), novietoti uz magnētiskās sienas, kā arī ielaminēta papīra veidā sēkla, sakne, stumbrs, lapas, zieds, kur bērns pats var veidot izkārtojumu. Sīpola augšanas stadijas: sīpoli ar lakstiem salikti groziņā. Mērķis: bērni paši pēta attēlus. Trauks ar dažādām sēklām (ķirbis, saulespuķes, gurķis, zirņi, pupas), liels trauks, mazs trauks, kur bērns var šķirot. Plastmasa pincetes, palielināmie stikliņi. Mērķis integrēt matemātikas mācību jomu, kur bērni apgūst grupēt pēc lieluma. Didaktiskā spēle “Dzīves cikls”, brīvajā laikā iespēja spēlēt.

Aktualizācija:

rīta aplī uz projektorā tiek atskaņota dziesma “Staigā, lec”. Kad bērni ir izkustējušies, aicina sastāties aplī uz 1. dziesmu “Labu rītu mēs esam klāt “Bitītes ” grupiņas bērni” Dziesmas vidū uzrunā katru bērnu atbildēt uz jautājumiem, lai apgūti prasmi uzklaustīt citu teikto (valodas mācību jomas SR), kas attīsta caurviju prasmi *sadarbība*. Dzied 2. dziesmu: “Kā Tevi sauc? Mūsu ir daudz. Saki savu vārdu. Mani sauc ____.” (skolotāja sāk pirmā). Skolotāja aicina nosaukt savu vārdu.

Aplis var būt gan kā mācību darba organizācijas forma, gan kā mācību metode, kura ir plaši pārbaudīta pirmsskolas un sākumskolas skolotāju darbā (Valsts izglītības satura centrs, 2019).

Bērni tiek aicināti paņemt savus paliktnišus un apsēties uz tepiķa, jautā kuru dziesmiņu ņemsim pirmo pirkstiņu vingrinājumiem. Bērni darbojas viens otram blakus, bet katrs veic individuālas darbības. Pēc aktivitātēm tiek aicināti pie “runājošās sienas”. Skolotāja pastāsta mēneša tēmu, ziņu bērnam un kādi darbiņi šodien būs jāveic. Pedagoģs izvēlas metodi “ideju zirneklis”. Lai ieinteresētu un pievērstu bērnu uzmanību tiek pielietota rotaļa “Runājošais mikrofonis”, bērns kurš izsakās runā mikrofonā. Tiek uzzinātas bērnu esošās zināšanas par auga daļām, augu augšanai nepieciešamajiem apstākļiem. Pieraksta, uzzīmē informāciju

“ideju zirneklī” bērnu idejas, kas būtu jānoskaidro par augu daļām, kur varētu meklēt šo informāciju. Pirms informācijas meklēšanas noskaidro, kur varētu pierakstīt, uzzīmēt jauno informāciju, kas tiks atrasta visa mēneša garumā. Skolotāja prognozē, ka tā varētu būt pašu veidota grāmatiņa.

Apjēgšana:

katrs bērns individuāli veido savu grāmatiņu. Pedagoģs ar piemēru pievērš bērnu uzmanību dalīties ar materiāliem: “Lienīt, vai Tu lūdzu varētu man iedot līmi?” Šajā uzdevumā bērnu sadarbība tiek attīsta ar sociālo prasmi, prasme dalīties ar materiāliem. Kad bērni ir izveidojuši savu “Augi” grāmatiņu. Pedagoģs jautā bērniem, kādu informāciju mēs pierakstījām uz “runājošās sienas”, kas būtu jānoskaidro? Tiek uzklautas bērnu atbildes un piedāvā sadalīties pa pāriem. Pedagoģs pielieto metodi uzdevumu veikšana, uzdevums noskaidrot no kādām daļām sastāv augs un uzzīmē to vai apraksti. Bērni pa pāriem meklē atbildes, pieraksta, uzzīmē no dabaszinību centrā izvietotajiem materiāliem. Pedagoģam ir jādod darīt darbus pāros vai nelielās grupās, lai viens otru atbalstītu un palīdzētu. Bērniem tika piedāvāts ārējais sadalījums, bērns izvilka zīmīti un meklēja sev līdzīgo, tādejādi tika sadalīti pāri pēc nejaušības principa.

Pēc darbošanās grupu telpās pedagoģs ar bērniem dodas uzzināto salīdzināt ar dabā redzamo.

Grupas telpā izvietotas 3 galda spēles (Double, Halli Galli, Cirks). Skolotāja izvēlējusies kooperatīvo rotaļu – galda spēle. Kooperatīvās rotaļas literatūras avotos ir norādītas kā caurviju prasmes *sadarbība* apguves veicinātāja. Bērniem iespēja sadalīties apakšgrupās un tās izspēlēt. Brenner G. un Brenner K. grāmatā “Fundgrube Methoden I Für alle Fächer” norāda, ka ieteicamais dalībnieku skaits grupā ir trīs līdz seši cilvēki (Brenner, Brenner, 2005). Pedagoģs bērniem var piedāvāt rotaļas veidā sadalīties pa apakšgrupām. Rotaļa “Atmiņa- apmaiņa” (*vācu val., - Memory – Tausch*), bērni dodas uz lielāku telpu, piemēram, gaiteni, foajē. Skolotāja ir sagatavojusi kartiņas, tik cik skolēnu, ar trīs sekciju dažādiem attēliem, kas veido trīs apakšgrupas. Katrs bērns izvelk vienu kartiņu un meklē savus grupas biedrus (Brenner, Brenner, 2005). Tiek apgūts mēneša izvirzītais sociālās un pilsoniskās mācību jomas SR: darboties grupā.

Refleksija:

vārdiskā metode – sarunas. Turpina pielietot rotaļu “runājošais mikrofonis”. Pedagoģs jautā: “bērni, ko jaunu uzzinājāt par auga daļām?”, “vai Jūs varētu man parādīt, kur atrodas sakne, stumbrs, lapas un zieds?” Jaunā informācija tiek pierakstīta uz “runājošās sienas”. Pedagoģs paslavē bērnus par patstāvīgu darbošanos, motivējot, lai turpina tik pat aktīvi darboties. Pedagoģs rosina reflektēt: “Es brīnījos...Es tagad zinu....Uzmanīgi vērojot, es ieraudzīju...”. Refleksijas daļā bērni tiek aicināti uzklaut cits citam, tā attīstot prasmi uzklaut grupas biedrus. Prasme uzklaut otru pilnveido bērna caurviju prasmi sadarbība.

8.pielikums. *Piktogrammas*

9.pielikums. 2. izmēģinājuma darbība

Novērošanas kritērijs	Kristaps	Laura	Sabīne	Ralfs	Evelīna	Markuss	Lauris	Roberts	Olivers	Kristaps	Vīta	Sabīne	Rūta	Elizabete	Jānis	Elna	Mairis	Amanda	Laura	Toms	Simona	Katrīna	Lolita
Vērīgi klausās, izsakās skaidri un klausītājam saprotami	2	3	3	2	2	2	3	2	2	3	3	x	2	3	2	2	2	3	2	2	3	2	2
Spēj vienoties - darbojas pāri vai grupā, vienojas ar citiem par darbībām, izpildījumu, kopīgu mērķi.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	x	2	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2
Iesaistās grupas darbībās un organizē citus	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	x	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2

11.pielikums. *Komanda Nr. 1 un Komanda Nr.2*

Ķuģa veidošana no Lego klučiem

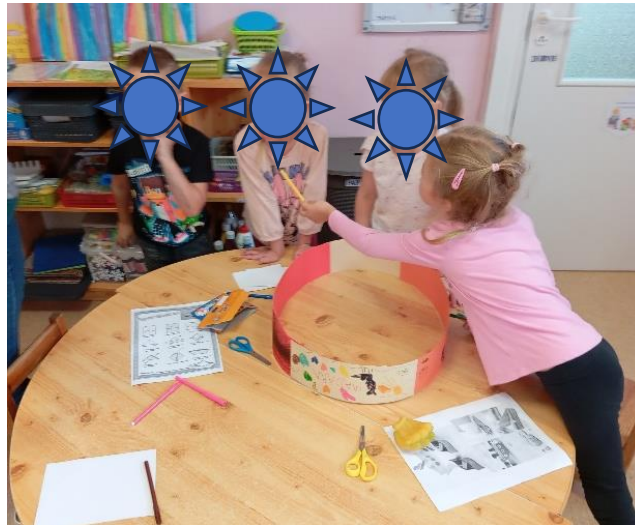
Ķuģa būvēšana no magnētiem

Ķuģa būvēšana no daudzveidīgiem materiāliem

Kuģa būvēšana no kartona, papīra

Kuģa būvēšana no lielajiem Lego klučiem

13.pielikums. Darba prezentēšana

14.pielikums. *Bērnu raksturojums pirms pedagoģiskā procesa*

Bērnu vārdi tika mainīti.

Amanda	Prot veikt darbu patstāvīgi. Uzmanība darbam pievērsta dalīti, vēlas komunicēt ar draudzeni. Prot sadarboties pāru darbā, jāturpina pilnveidot prasmi darboties grupu darbā. Lieto pieklājības frāzes, ja nepieciešams meklē pieaugušā palīdzību. Grūtības sagādā uz klausīt citus.
Kristaps	Dzimtā valoda krievu valoda. Darbam koncentrējas, nepieciešama pieaugušā palīdzība darba izpildē, reizēm emocionāls, kad darbs nesānāk. Grūtības izteikties skaidri un saprotami. Prot darboties pa pāriem, piedāvā savu palīdzību, kad nepieciešams. Prot sakārtot savu darba vietu. Lieto pieklājības frāzes un prot palūgt palīdzību. Jāturpina pilnveidot prasmi sastrādāties grupā.
Laura	Darba izpildes laikā uzmanība dalīta, vēlme komunicēt ar vienaudžiem. Palīdz grupas biedriem, ja nepieciešams. Prezentācijas laikā uztraukusies, grūtības sagādā uz klausīt grupas biedrus. Lieto pieklājības frāzes. Jāturpina pilnveidot prasme uz klausīt citus, vienoties grupu darbā.
Sabīne	Nepieciešama palīdzība uzdevuma veikšanas laikā. Labprāt komunicē ar vienaudžiem. Pāru darbā prot sadarboties. Grupu darbā iesaistās, bet jāturpina pilnveidot prasmi uz klausīt citus. Izsakās skaidri un saprotami, uzdod jautājumus citiem.
Olīvija	Prot izteikties skaidri un saprotami, prezentācijas laikā uzņemas vadošo lomu. Prot strādāt pa pāriem, palūgt palīdzību un lieto pieklājības frāzes. Jāturpina prast vienoties komandas darbā.
Ralfs	Darba sākumā uzmanība koncentrēta uz citiem, darba procesa gaitā uzmanība koncentrēta darbam. Nepieciešama pedagoga palīdzība. Iesaistās pāru un grupu darbā, spēj vienoties, bet jāturpina pilnveidot prasmi uz klausīt citus. Prot sakārtot savu darba vietu. Izpalīdzīgs ikdienas situācijās. Lieto pieklājības frāzes, prot risināt problēmsituācijas.
Evelīna	Grupas telpās jūtas atbrīvota, labprāt komunicē ar vienaudžiem. Prezentācijas laikā izsakās skaidri un saprotami, labprāt atbild uz jautājumiem. Grūtības sagādā noteikumu ievērošana. Prot darboties pa pāriem, jāturpina prasme uz klausīt citus, sastrādāties grupā un pielietot pieklājības frāzes.
Markuss	Patīk futbols labprāt to spēlēt ar draugiem. Pāru un grupu darbā iesaistās. Prezentācijas sākumā neiesaistās, pievienojas vēlāk. Grūtības sagādā uz klausīt

	<p>citus, ievērot grupas noteikumus un vienoties grupu darbā. Nepieciešams atgādinājums pieklājības frāžu lietošanai. Grūtības sagādā emociju pašregulācija.</p>
Lauris	<p>Dzimtā valoda krievu valoda. Patīk mašīnas, lidmašīnas un basketbols. Prot izteikties, atbildēt uz jautājumiem, koncentrēties darba izpildē un pagaidīt savu kārtu. Iesaistās pāru un grupu darbā jāturpina vērtīgi ieklausīties citos, prast vienoties grupu darbā. Pieklājības frāzes lieto.</p>
Roberts	<p>Patīk no klučiem, smiltīm būvēt mājas. Labprāt spēlē ar draugiem futbolu. Prot darboties patstāvīgi, bet reizēm ir nepieciešama pedagoga palīdzība. Grupu darbā iesaistās, prot darboties kopā. Jāturpina pilnveidot prasmi uzklaut citus un vienoties kopējam mērķim grupā. Nepieciešams atgādinājums pieklājības frāžu lietošanā. Konfliktsituācijas reizēm meklē pieaugušo.</p>
Olivers	<p>Patīk taisīt no Lego kuģi, spēlēt futbolu. Nosvērts, bet rada konfliktsituācijas. Izsakās skaidri un saprotami, labprāt atbild uz jautājumiem. Sadarbojas pāru darbā. Grūtības sagādā grupas noteikumu ievērošana. Jāturpina prast vienoties grupu darbā. Nepieciešams atgādinājums lietot pieklājības frāzes. Prot palūgt palīdzību.</p>
Kristaps P.	<p>Labi lasa. Labprāt atbild uz jautājumiem. Grupu darbā iesaistās, bet jāturpina pilnveidot prasmi vienoties ar pārējiem kopīgam mērķim. Prezentācijas laikā ieņem vadošo lomu. Jāatgādina lietot pieklājības frāzes un sakārtot savu darba vietu.</p>
Vita	<p>Klusa, mierīga. Darbojas patstāvīgi, uzmanība koncentrēta darbam. Labprāt sarunājas ar vienaudžiem. Izsakās skaidri un saprotami. Apguvusi strādāt pāru darbā, jāturpina pilnveidot sadarbības grupu darbā. Lieto pieklājības frāzes un prot palūgt palīdzību. Nepieciešams atgādinājums sakārtot savu darba vietu.</p>
Sabīne	<p>Teatrālas prasmes, prot labi iejusties kādā tēlā, atdarināt. Labprāt komunicē ar vienaudžiem. Grupas telpās jūtas atbrīvota. Prot skaidri un saprotami izteikties. Nepieciešama palīdzība darba izpildes laikā. Iesaistās pāru darbā. Nepieciešama apkārtējo uzmanību, tas sagādā grūtības komunicēt, sastrādāties grupu darbā. Grūtības sagādā uzklaut grupas biedrus. Prot palūgt palīdzību un lietot pieklājības frāzes.</p>

Rūta	Dzimtā valoda krievu valoda. Klusa, kautrīga, labprāt uzturas vienatnē, bet ir reizes, kad pati izrāda iniciatīvu iesaistīties kādā rotaļā, spēlē. Labprāt veic pedagoga uzdotos uzdevumus, ieklausās. Darba izpildes laikā nepieciešama pedagoga palīdzība. Sākusi apgūt iesaistīties pāru darba un grupu darba. Prot lietot pieklājības frāzes. Konfliktsituācijās noslēdzas sevī, emocionāla – raud.
Elizabete	Mierīga, nosvērta, labprāt komunicē ar draudzenēm. Skaidri un saprotami izsakās un atbild uz jautājumiem. Prot patstāvīgi sakārto savu darba vietu. Prot sadarboties pāru darbā. Jāturpina pilnveidot prasme grupu darbā. Lieto pieklājības frāzes.
Jānis	Aktīvs, labprāt uzņemas iniciatīvu un organizatoriskos darbus. Patīk darboties ar Lego un smilšukastē celt mājas, labprāt spēlē ar draugiem futbolu. Pāru darbā iesaistās, grūtības sagādā vienoties. Grupu darbā mēģina būt vadošais, grūtības sagādā vienoties ar grupas biedriem. Jāturpina pilnveidot prasme uzklaut citus. Lieto pieklājības frāzes. Konfliktsituācijās reizēm meklē pieaugušo, prot pēc savas iniciatīvas atvainoties draugam un salabot lietu, ja ir to saplēsis otram.
Elīna	Labprāt komunicē ar vienaudžiem. Patīk darboties vienai. Izsakās skaidri un saprotami, prot atbildēt uz jautājumiem. Iesaistās pāru un grupu darbā, jāturpina pilnveidot prasmi uzklaut cits, vienoties par kopīgu mērķi. Nepieciešams atgādinājums lietot pieklājības frāzes.
Mairis	Labprāt komunicē ar vienaudžiem, smaidīgs. Individuālu darbu veic rūpīgi, koncentrējas tā izpildei. Pāru darbā iesaistās. Jāturpina pilnveidot prasmi vērīgāk klausīties un vienoties ar grupas biedriem. Grūtības sagādā grupas noteikumu ievērošana. Konfliktsituācijas risina kaujoties. Jāatgādina lietot pieklājības frāzes.
Amanda	Klusa, mierīga. Labprāt komunicē ar citiem. Darbam koncentrējas, veic rūpīgi. Ieklausās un izsakās skaidri un saprotami. Iesaistās pāru un grupu darbā, jāturpina pilnveidot prasmi grupu darbā vienoties par kopīgu mērķi. Lieto pieklājības frāzes.
Markuss	Aktīvs, patīk spēlēt futbolu. Grupā rāda sevi, kā stipru zēnu. Iesaistās pāru un grupu darbā, nepieciešamības gadījumā ir izpalīdzīgs. Jāturpina pilnveidot prasmi ievērot grupu noteikumus, uzklaut citus un vienoties par kopīgu

	mērķi. Konfliktsituācijas risina kaujoties, emocionāli reaģē – raud. Jāatgādina lietot pieklājības frāzes.
Toms	Mierīgs, saprātīgs. Patīk mašīnas, visvairāk BMW. Labprāt taisa Lego konstrukcijas. Izsakās skaidri un saprotami. Prot darboties pāru darbā, grupu darbā jāpilnveido prasme uz klausīt citus un vienoties par kopīgu mērķi. Jāatgādina lietot pieklājības frāzes. Konfliktsituācijas meklē pieaugušo.
Katrīna	Mierīga, labprāt komunicē ar draudzenēm. Prot darbu veikt patstāvīgi. Pāru darbā iesaistās. Grupu darbā jāpilnveido prasme uz klausīt citus, vienoties ar citiem par darbībām, kopēju mērķi. Lieto pieklājības frāzes.
Lolita	Smaidīga, labprāt komunicē ar vienaudžiem, ja nepieciešams palīdz grupas biedriem. Prot palūgt palīdzību. Izsakās skaidri un saprotami. Labas prasmes pāru darbā. Grupu darbā jāturpina pilnveidot prasmi uz klausīt citus un vienoties par kopīgu mērķi. Jāatgādina lietot pieklājības frāzes.

**15. pielikums. Intervija pirmsskolas izglītības skolotājiem par caurviju prasme
sadarbība pirmsskolā**

Sveicināti! Latvijas Universitātes studente Santa Baidekalne veic pētījumu caurviju prasme sadarbība rotaļnodarbībā bērniem pirmsskolas izglītības otrajā posmā, tāpēc ir svarīgs Jūsu viedoklis!

Intervija pirmsskolas izglītības skolotājam

1. Kā jūs definētu bērnu sadarbību pirmsskolas izglītībā? Kāda ir tās nozīme rotaļnodarbībās?

2. Kādi ir jūsu galvenie paņēmieni, lai veicinātu bērnu sadarbību rotaļnodarbībās?

3. Kādas rotaļas vai darbības, jūsuprāt, vislabāk veicina bērnu sadarbību un savstarpēju palīdzību?

4. Kā jūs nodrošināt, ka katrs bērns tiek iesaistīts sadarbības procesos, neatkarīgi no viņu attīstības līmeņa?

5. Kādas grūtības jūs esat novērojuši, veicinot bērnu sadarbību rotaļnodarbībās? Kā jūs tās risināt?

6. Kā jūs novērtējat bērnu sadarbības prasmes un to attīstību laika gaitā? Kādu lomu spēlē vecāki šajā procesā?

15. pielikums. Intervijas turpinājums

7. Vai sadarbības prasmju attīstība rotaļnodarbībās palīdz uzlabot citas bērnu prasmes, piemēram, komunikāciju vai problēmu risināšanu? Ja jā, kā?

8. Kā jūs integrējat sociālās un emocionālās mācības bērnu sadarbības veicināšanā rotaļnodarbībās?

Paldies!

16. pielikums. *Pirmās intervijas transkripcija*

1. Kā jūs definētu bērnu sadarbību pirmsskolas izglītībā? Kāda ir tās nozīme rotaļnodarbībās?

Pirmskolā bērni mācās viens no otra, jo labāka komunikācija savā starpā, jo labākus rezultātus var iegūt. Viņi viens otram palīdz, reizē apgūstot sazināšanās, emocijas, attiecības ar citiem cilvēkiem, un ļoti izteikti to var pamanīt, ka prot sadarboties rotaļnodarbībās.

2. Kādi ir jūsu galvenie paņēmieni, lai veicinātu bērnu sadarbību rotaļnodarbībās?

Ļoti palīdz analizēt, runāt par izlasīto tekstu, bērniem patīk izspēlēt rotaļas (spēles), kuras arī pārrunā.

3. Kādas rotaļas vai darbības, jūsuprāt, vislabāk veicina bērnu sadarbību un savstarpējo palīdzību?

Palīdzēt var dažādas lomu rotaļas, iesaistīt emociju kartītes ar jautājumiem, grupu darbi, piemēram, lielāka attēla krāsošana, vai visas grupas kopdarbs.

4. Kā jūs nodrošināt, ka katrs bērns tiek iesaistīts sadarbības procesos, neatkarīgi no viņa attīstības līmeņa?

Ar bērnu runā, iedrošina iesaistīties aktivitātēs, lai nebaidās. Tiek piedāvātas tādas darbības, kas bērnam ir saistošas.

5. Kādas grūtības jūs esat novērojuši, veicinot bērnu sadarbību rotaļnodarbībās? Kā jūs tās risināt?

Var novērot, ka bērns nevēlas iesaistīties, nav komunikabls vai ir bailīgs, kautrīgs. Palīdz runāšana ar bērnu, jo tad, kad nav gatavs, tad iesaka, lai pavēro. Ja patīks, piemēram, spēle, iesaistās.

6. Kā jūs novērtējat bērnu sadarbības prasmes un to attīstību laika gaitā? Kādu lomu spēlē vecāki šajā procesā?

Sadarbības prasmes uzlabojas. Vecāki bērnam ar savu priekšzīmi ģimenē pirmajos dzīves gados ieliek pamatu, ko bērns parāda un attīsta bērnudārzā.

7. Vai sadarbības prasmju attīstība rotaļnodarbībās palīdz uzlabot citas bērnu prasmes, piemēram, komunikāciju vai problēmu risināšanu? Ja jā, kā?

Jā, palīdz, jo caur sadarbību tiek risinātas problēmas. Bērniem vairāk jāsarunājas, attīstot komunikāciju, jāpauž savs viedoklis atkarībā no prasītā, jāatrod kompromiss, ja domas dalās.

8. Kā jūs integrējat sociālās un emocionālās mācības bērnu sadarbības veicināšanā rotaļnodarbībās?

Rotaļnodarbība notiek visas dienas garumā, tāpēc tā notiek citreiz pārrunājot tieši, vai caur pasakām, problēmsituācijām, tāpat brīvajos brīžos var novērot bērnu sadarbību savā starpā.

17. pielikums. Otrās intervijas transkripcija

1. Kā jūs definētu bērnu sadarbību pirmsskolas izglītībā? Kāda ir tās nozīme rotaļnodarbībās?

Pirmskolā caurviju prasme sadarbība – prasme sarunāties veidojot dialogu un uzklausot vienam otru, darīt kopā, sasniegt vienošanos rotaļnodarbībās un veidojot partnerību.

2. Kādi ir jūsu galvenie paņēmieni, lai veicinātu bērnu sadarbību rotaļnodarbībās?

Bērni sadarbojoties kopā ar skolotāju, grupas biedriem vada rīta apli, piedāvājot bērniem darbības, kurās strādā pāri vai pa apakšgrupām, kā arī bērniem atļaujot pašiem uzņemties vadīt aktivitāti, mācoties viens otram jautāt.

3. Kādas rotaļas vai darbības, jūsu prāt, vislabāk veicina bērnu sadarbību un savstarpējo palīdzību?

Kustību rotaļu darbības telpās un āra vidē, galda spēles, lomu rotaļas, pasaku dramatisācijas, iestudējot kopīgas ludziņas, darbojoties aktivitāšu centros pāri vai apakšgrupās – veicinot kādu kopīgu uzdevumu, uzkopjot savu laukumu grupu.

4. Kā jūs nodrošināt, ka katrs bērns tiek iesaistīts sadarbības procesos, neatkarīgi no viņa attīstības līmeņa?

Bērniem tiek piedāvātas aktivitātes atbilstošas viņu vecumposmam, kā arī bērns, kurš ir aktīvāks, to iedrošinām, lai ir kā draugs. Skolotāja palīgs bērnam, kurš ir kautrīgāks, vai citā valodā runājošs.

5. Kādas grūtības jūs esat novērojuši, veicinot bērnu sadarbību rotaļnodarbībās? Kā jūs tās risināt?

Strādājot komandā pa 4 dažreiz ir grūtības savā starpā vienoties, kurš būs kapteinis, piedāvājam nobalsot. Vai ja grūtības sastrādāties komandā nākošā reizē skolotāja pati saliek komandu.

6. Kā jūs novērtējat bērnu sadarbības prasmes un to attīstību laika gaitā? Kādu lomu spēlē vecāki šajā procesā?

Ļoti svarīga loma, kā bērni pratīs sadarboties ir ģimenei. Var skolotāja rādīt ar savu piemēru, taču arī vecākam ir jāprot klausīties un sarunāties, jo bērns vēro vecākus, tas kā viņi savā starpā prot veidot sadarbību.

7. Vai sadarbības prasmju attīstība rotaļnodarbībās palīdz uzlabot citas bērnu prasmes, piemēram, komunikāciju vai problēmu risināšanu? Ja jā, kā?

Protams, palīdz, jo bērni, kuri prot sadarboties ir ieguvuši – viņi savstarpēji sarunājoties, jautājot attīsta citas prasmes, kuras nepieciešamas, lai apgūtu pirmsskolas programmu.

8. Kā jūs integrējat sociālās un emocionālās mācības bērnu sadarbības veicināšanā rotaļnodarbībās?

Bērni mācās palīdzēt viens otram rotaļnodarbību laikā, uz klausīt un saprast viens otru.

18. pielikums. Trešās intervijas transkripcija

1. Kā jūs definētu bērnu sadarbību pirmsskolas izglītībā? Kāda ir tās nozīme rotaļnodarbībās?

Sadarbība ir pamatu pamats, lai bērns spētu iekļauties sabiedrībā ne tikai pirmsskolā, bet arī turpmāk, visā dzīves garumā. Rotaļnodarbībā tā ir būtiska, lai bērns mācītos sadarboties un veidotu veiksmīgas savstarpējās attiecības dažādās ikdienas situācijās, sasniedzot kopīgi izvirzītu mērķi.

2. Kādi ir jūsu galvenie paņēmieni, lai veicinātu bērnu sadarbību rotaļnodarbībās?

Piedāvāju uzdevumus, kas paveicami bērniem darbojoties (pāros/apakšgrupās/visiem kopā). Bērniem ir skaidri paveicami uzdevumi, sasniedzamais rezultāts. Bērni tiek rosināti novērtēt savu līdzdalību uzdevumu veikšanā.

3. Kādas rotaļas vai aktivitātes, jūsaprāt, vislabāk veicina bērnu sadarbību un savstarpēju palīdzību?

Kopīgs radošs darbs. Dažādi eksperimenti, kas veicami apakšgrupā. Dažādas ikdienas situācijas grupā, piemēram, kad bērns redz, ka draugam kaut kas nav saprotams un piedāvā palīdzību vai tieši otrādi – lūdz palīdzību otram.

4. Kā jūs nodrošināt, ka katrs bērns tiek iesaistīts sadarbības procesos, neatkarīgi no viņu attīstības līmeņa?

Bērnu, kuram ir jāpalīdz vairāk, apvienot apakšgrupā ar bērnu, kuram ir labāk apgūtas konkrētās prasmes. otrs bērns var būt kā skolotājs, kas ļauj grupas biedram darīt, mēģināt un darboties.

5. Kādas grūtības jūs esat novērojuši, veicinot bērnu sadarbību rotaļnodarbībās? Kā jūs tās risināt?

Bērns, kurš nav tik uzņēmīgs, prasmīgs, nav līderis, mēģina būt malā, baidās iesaistīties. Šādās situācijās mudināt veikt kādu konkrētu darbiņu, ko veikt ar kādu no grupas biedriem.

6. Kā jūs novērtējat bērnu sadarbības prasmes un to attīstību laika gaitā? Kādu lomu spēlē vecāki šajā procesā?

Vecāki spēlē ļoti lielu lomu. Sadarbības partneri pirmsskolā ir bērni, vecāki, pedagogi. Tikai ar kopīgu trīspusēju sadarbību ir iespējama veiksmīga un jēgpilna bērna zināšanu, prasmju, attieksmju attīstība.

7. Vai sadarbības prasmju attīstība rotaļnodarbībās palīdz uzlabot citas bērnu prasmes, piemēram, komunikāciju vai problēmu risināšanu?

Ja jā, kā- protams! Jo, ja bērns prot sadarboties ar bērniem, skolotāju, tad viņš patīs risināt problēmas, jautāt, izskaidrot, meklēt risinājumu.

8. Kā jūs integrējat sociālās un emocionālās mācības bērnu sadarbības veicināšanā rotaļnodarbībā?

Dodu bērniem uzdevumus, lai tie pēc iespējas vairāk viens ar otru kontaktētos, saprastu un sniegtu emocionālo atbalstu.

GALVOJUMS

Es, Santa Baidekalne

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Santa Baidekalne

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 17.12.2024
